

Jere Pekola

ÄLÄ OTA SITÄ VAKAVASTI

Näkökulmia yhteiskunnallisesti hyväksytyyn huumorin rajoihin ja niiden rikkomiseen valtamediassa

ÄLÄ OTA SITÄ VAKAVASTI

Näkökulmia yhteiskunnallisesti hyväksytyyn huumorin rajoihin ja niiden rikkomiseen valtamediassa

Jere Pekola
Opinnäytetyö
Kevät 2015
Viestinnän koulutusohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Viestinnän koulutusohjelma, mediatuottamisen suuntautumisvaihtoehto

---

Tekijä: Jere Pekola

Opinnäytetyön nimi: Älä ota sitä vakavasti: näkökulmia yhteiskunnallisesti hyväksytyyn huumorin rajoihin ja niiden rikkomiseen valtamediassa.

Työn ohjaaja: Pekka Isomursu

Työn valmistusluku- ja vuosi: Kevät 2015

Sivumäärä: 40 + 10

Tutkielmani käsittelee hyväksytyyn huumorin rajoja mediassa. Mille ja miksi ihmiset nauravat ja mitkä ovat sellaisia asioita, mistä ei saisi tehdä huumoria?

Tutkielman tarkoitus on löytää parempia työkaluja huumorin käyttämiseen ja näkökulmia huumorin käytön rajoihin. Minkälaisista asioista saa tehdä huumoria ja mitkä asiat koetaan sellaisina, että siitä ei pitäisi tehdä huumoria? Onko olemassa onnistunutta loukkaavaa huumoria, ja miksi ihmiset ylipäättään loukkaantuvat jostakin huumorista?

Pyrin ensin ymmärtämään, mitä huumori ja huumorintaju on ja käyn läpi kolme huumorin tunnetuinta teoriaa, jotka ovat Platonin ja Aristoteleen ylemmydentunteoria (superiority theory,) Freudilainen huojennusteoria (relief theory) ja inkongruenssiteoria eli psykologinen vastakohtateoria. Tutkielmassa käyn läpi sekä laillisia sääntöjä että eettisiä ohjeistoja, jotka määrittelevät suuntaviivat mediassa käytettävälle huumorille. Case-esimerkkinä käytän avukseni produktioni, Idiootin opas ihmisten loukkaamiseen, tehdyn kyselytutkimuksen vastauksia. Idiootin opas ihmisten loukkaamiseen on huumoripitoinen lyhytelokuva, jonka tarkoituksena on opettaa katsojille oikea tapa loukata.

Aineistoin pohjalta selvisi, että monenlaisille asioille nauretaan, joista jotkut ovat täysin harmittomia ja joista joissakin piilee tietynlainen tendenssi. Huumorin raja rikotaan epäonnistuneesti, jos vitsi on ensinnäkin alentava tai herjaava ja toiseksi jos vastaanottajalla on jonkinlainen tunneside vitsin kohdetta kohtaan. Suuri osa kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä, että kaikesta saa tehdä huumoria, jos se tehdään hyvällä maulla eli jos vitsi tuo esille jonkin sellaisen asian, minkä haastamisen vastaanottaja hyväksyy.

Asiasanat:

huumori, huumorintaju, media, nauru, loukkaantuminen

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme of Communication, Option of Media Production

---

Author: Jere Pekola

Title of thesis: Perspectives on Socially Accepted Boundaries of Humour and Its Infringement In the Mainstream Media

Supervisor: Pekka Isomursu

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2015   Number of pages: 40 + 10

This thesis studied the line between approved humour and humour considered offensive. Why and what kind of humour people laugh at and what are the issues people think you should not make humour out of.

The aim of the study was to find better tools to make humour and to study perspectives of the limits for humour. What are the issues you are allowed to make humour of and is there a successful way to expand the limits of humour as well as why people are offended by certain kind of humour.

First, we should try to understand what is humour, and what is a sense of humour. With the help of three main theories: superiority theory, relief theory and psychological opposites theory, we will more understand what is humour. Law and ethical guidelines will give us an insight of the guidelines of using humour. As a case study my own production was used: *Idiot's Guide to Insulting People*.

It turned out that we laugh at a lot of different kind of things, some harmless, but in some situations humour has an objective. The line of insulting humour is broken unsuccessfully if a joke is blasphemous or degrading, and if the recipient has an emotional connection to the target of the joke. Most of people think that you can make humour out of anything if it is made with good taste.

Keywords:

humour, media, comedy

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	HUUMORI	7
2.1	Huumorintaju	8
2.2	Ylemmydentunto teoria	9
2.3	Huojennusteoria	9
2.4	Psykologinen vastakohta teoria	10
2.5	Nauru yhdistävänä tekijänä	10
3	HYVÄKSYTTY HUUMORI JA SOPIMATON HUUMORI	11
3.1	Kuka valvoo ja mitä valvotaan	11
3.2	Laki	12
3.3	Sananvapautta rajoittavat lait	13
3.4	Journalistin ohjeet	15
3.5	Julkisen sanan neuvosto (JSN)	16
3.6	Mainonnan eettinen neuvosto	16
3.7	Kansallisen audiovisuaalisen instituutin mediakasvatus- ja kuvaohjelmayksikkö (MEKU)	17
4	MIKSI RAJOJA RIKKOVA HUUMORI ON HAUSKAA?	19
5	CASE IDIOOTIN OPAS IHMISTEN LOUKKAAMISEEN	23
6	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	35
	LÄHTEET	38
	LIITTEET	41

1 JOHDANTO

Huumori on aihe, jonka tarkoituksena on ilahduttaa ihmisiä ja purkaa jännitteitä. Sitä voidaan käyttää ihmissuhteiden ylläpitoon ja oman olon parantamiseen. Sen muodot ovat moninaiset ja se on kiehtonut filosofejä ja tutkijoita aivan antiikin ajoista lähtien. Huumorilla on myös pimeä puolensa: sitä voidaan käyttää ihmisten loukkaamiseen, toisen arvon alentamiseen ja häpäisemiseen.

Tämän tutkielman tarkoitus on löytää näkökulmia huumorin käytön rajoihin. Minkälaisista asioista saa tehdä huumoria ja mitkä asiat koetaan sellaisina, että niistä ei pitäisi tehdä huumoria? Onko olemassa onnistunutta loukkaavaa huumoria ja miksi ihmiset ylipäätään loukkaantuvat jostakin huumorista?

Pyrin ensin ymmärtämään, mitä huumori ja huumorintaju on, ja käyn läpi kolme huumorin tunnetuinta teoriaa, jotka ovat Platonin ja Aristoteleen ylemmydentuntoteoria (superiority theory,) freudilainen huojennusteoria (relief theory) ja inkongruenssiteoria eli psykologinen vastakohtateoria.

Tutkielmassa käyn läpi sekä laillisia sääntöjä että eettisiä ohjeistoja, jotka määrittelevät suuntaviivat mediassa käytettävälle huumorille. Case-esimerkkinä käytän avukseni produktioni, Idiootin opas ihmisten loukkaamiseen, tehdyn kyselytutkimuksen vastauksia. Idiootin opas ihmisten loukkaamiseen on huumoripitoinen lyhytelokuva, jonka tarkoituksena on opettaa katsojille oikea tapa loukata. Tutkimustuloksia analysoimalla pyrin löytämään paremman käsityksen siitä, mistä ja miksi ihmiset loukkaantuvat huumorista.

2 HUUMORI

Huumori ja komiikka ovat lähikäsitteitä, jotka puhekielessä käsitetään usein synonyymeiksi. Knuutila kertoo teoksessaan, että K. S. Laurilan mukaan huumori on määrätynlainen mieliala, vallitseva tunnesävy ja katsomis- ja suhtautumistapa elämään ja koomillisiin ilmiöihin. Koomisuus taas on esineitten ulkokohtainen ominaisuus, ja sitä voi olla esimerkiksi muodoissa, asennoissa, liikkeissä, teoissa, tapahtumissa, tilanteissa, puheissa. Laurilan mukaan koomillisia ilmiötä luodaan ja tuotetaan, kun taas huumori on asenne. (Knuutila 1992, 94–95.)

Ilman koomista ei ole huumoria eli koominen on huumorin edellytys. Koomisuus vaihtelee rajattomasti: kaikkea voidaan pitää koomisena eikä mikään sinänsä ole koomista. Huumori on sävy tai ilme, asennoituminen koomisen rajattomuuteen. (Kinnunen 1972, 202–203.)

Huumorin käsittäminen teoreettisesti on erittäin vaikeaa, vaikka kuitenkin kaikki, tai ainakin melkein kaikki tietävät, mitä on huumori ja miten sitä käytetään. Huumori voi olla tahallista tai tahatonta. Se aiheuttaa hyvänolontunteen mutta taas sen kohteeksi joutuminen voi aiheuttaa mielihapaa tai jopa suuttumista. Toiset ymmärtävät huumoria paremmin kuin toiset ja toiset taas luovat huumoria paremmin kuin toiset.

Huumorin käsitettä on jo pitkään pohdittu ja tutkittu, koska huumori on meille ihmisinä hyvin läheinen käsite. Huumori on silti niin monimuotoinen, että sitä on hyvin vaikea ymmärtää, miksi jokin tai joku on hauskaa ja miksi se naurattaa. Huumoria käytetään jokapäiväisessä elämässä ja sillä viihdytetään kanssaihmiä. Elokuvat, televisio, radio, teatteri ja jopa sanomalehdet käyttävät huumoria hyväkseen katsojien ja kuuntelijoiden mielenkiinnon säilyttämiseksi.

Huumorin ja komiikan tutkiminen on vieläpä hyvin työlästä sillä se on levinnyt ihmisen mukana kaikkialle maailmaan, sitä löytyy eri roduista, yhteiskuntaluokista, kulttuureista, eri aikakausilta ja eri paikoista ja aina eri tavoin. (Kinnunen 1994, 10).

Jotta huumori onnistuisi, sen ymmärtäminen vaatii vastaanottajalta prosessin, joka muistuttaa ongelmanratkaisua. Huumorintajuinen ihminen ymmärtää eron siinä, mitä sanotaan ja siinä mitä tarkoitetaan.

2.1 Huumorintaju

Huumorintaju on kyky ymmärtää, käyttää hyväksi ja arvostaa huumoria. Huumorintajuisia ihmisiä ovat mielestään melkeinpä kaikki tapaamani ihmiset, sillä harva kertoo olevansa huumorintajuton. Huumorintajuttomuutta pidetään nykyaikana jonkinlaisena vajavaisuutena. Huumorintajuton tuo mieleen tylsän ja ilottoman ihmisen. Se on eräänlainen haukkumasana, jota kukaan ei halua olla. Huumorintajuinen ihminen tuo mieleen suosituksen, iloisen ja elämän myönteisen ihmisen. Huumorintaju on positiivinen ja haluttu persoonallisuuden piirre, ja se antaa kuvan hyvinvoivasta ja terveestä ihmisestä. Huumorintajuisella ihmisellä koetaan olevan myös muita positiivisia luonteenpiirteitä, kuten optimismia, itsetuntoa, itseluottamusta ja itsenäisyyttä. Huumorintajuinen ihminen selviää paremmin stressistä ja harvemmin kärsii masennuksesta ja ahdistuksesta. (Kuiper & Martin 1998, 159.) Kuitenkin jokaisella on olemassa oma ainutlaatuinen huumorintajunsa. Kinnunen kirjoittaa huumorintajusta seuraavaa:

Huumorintaju viittaa tekijään ja vastaanottajaan ja merkitsee molempien kohdalla suunnilleen samaa: kykyä punnita, mikä on koomista ja mikä on hyvää ja huonoa. Huumorintajua voidaan kehittää ja viljellä, aivan samoin kuin makua. (Kinnunen 1994, 13.)

Yksilöiden huumorintajun erot voivat vaihdella paljon, ja jokaisen huumorintajuun vaikuttavat lukuisat asiat. Ihmisillä on synnynnäinen huumorintaju, mutta huumorin ymmärtämiseen ja käyttämiseen vaikuttaa kasvatus, kokemus, koulutus, ennakkoluulot ja elämäntapahtumat. Huumorin alkeiden ymmärtäminen ei ole kovinkaan haastavaa, mutta huippuosaaminen vaatii elämäntapahtumista, uteliaisuutta uusiin asioihin, lukemista, herkkyyttä sekä pitkämielisyyttä. (Kinnunen 1994, 11.)

Huumorintajuun tilanteissa vaikuttaa yksilöllisesti myös henkilön sen hetkinen vireystaso, mieliala ja tilanteen merkitys. Lisäksi siihen vaikuttaa oman ja toisen huumorintajun tiedostaminen, huumorin arvostaminen, nauraminen sekä tilanteessa oman näkökulman tiedostaminen, kyky nauraa itselle ja huumorin käyttö selviytymiskeinona. (Kerkkänen 1997, 11–12.) Huumorintaju on enemmänkin elämäntapahtuma, jokaisella erilainen, mutta sitä voidaan kehittää ja muokata.

Huumorin teorioista tunnetuimmat ovat Platonin ja Aristoteleen ylemmydentuntoteoria (superiority theory,) freudilainen huojennusteoria (relief theory) ja inkongruenssiteoria eli psykologinen vastakohtateoria. (Knuutila 1992, 94.)

2.2 Ylemmydentunto teoria

Aristoteles määrittelee ylemmydentuntoteoriassa, että ihminen kokee mielihyvää tuntiessaan itsensä paremmaksi kuin toinen ihminen. Ylemmydentunteessa kyse on vahingonilon tunteesta tai toisen pitämisenä heikompana:

Komedia on heikompien ihmisten kuvaamista, mutta kyse ei ole heidän huonoutensa koko skaalan kuvaamisesta, vaan siitä häpeällisen huonouden osasta, joka on naurettavaa. Sillä naurettavaa on jonkinlainen kömmähdys ja huonous, joka ei tuota tuskaa eikä vahingoita ketään. (Aristoteles 1997, 163)

Morreal kirjoittaa teoksessaan, että Thomas Hobbes jatkoi Aristoteleen ja Platonin ylemmydentuntoteoriaa. Hobbesin mielestä ihmiset ovat jatkuvassa valtakamppailussa toistensa kanssa. Tällaisessa kamppailussa toisten epäonnistumiset merkitsevät omaa menestystä, joten tilanteissa seurataan koko ajan merkkejä siitä että on parempi kuin toiset. Nauru on Hobbesin mielestä ilmaisu siitä äkillisestä kunniaista, että tiedostaa olevansa parempi kuin toinen. (Morreal 1987, 19–20.)

2.3 Huojennusteoria

Sigmund Freudin huojennusteoriassa kyse on ylimääräisen energian vapauttamisesta, joka aiheuttaa helpotuksen tunteen. Humoristisessa tilanteessa tämä johtaa nauruun, joka tuottaa mielihyvää ja rentoutumista. (Freud 1983, 85.)

Freud erottelee kolme erilaista naurutilannetta: vitsailu tai nokkeluus, koominen tilanne ja huumori. Vitsailussa Freudin mukaan ylimääräinen energia on sitä, mikä normaalisti käytettäisiin väkivaltaisten tai seksuaalisten ajatusten ja tunteiden tukahduttamiseen. Vitsailu toimii tietynlaisena varoventtiilinä kielletyille tunteille ja ajatuksille: kun ilmaistaan jotain, mikä on normaalisti kiellettyä, tukahdutettu energia purkautuu nauruna. Koomisessa tilanteessa nauruksi purkautuva energia on ajatuksen energiaa: kognitiivisen prosessin ylimääräinen energia vapautuu nauruna. Huumorissa, säästetty energia on tunteiden energiaa. Valmistaudumme tuntemaan pelkoa, sääliä tai muuta negatiivista tunnetta, mutta huomattuamme, että huolelle ei ole aihetta, ylimääräinen energia vapautuu nauruksi. (Morreal 1987, 111.)

2.4 Psykologinen vastakohta teoria

Psykologinen vastakohtateoriassa käsitellään sitä mikä on huumorin välttämätön ehto. Teoriassa ihmistä huvittaa samassa paikassa ja samaan tai lähes samaan aikaan havaitut toisiinsa sopimattomat elementit. Teorian mukaan ihminen elää järjestyksenmukaisessa maailmassa, missä odotetaan tietynlaista kaavaa asioiden, ominaisuuksien, tapahtumien ja muiden vastaavien osalta. Kun koetaan, että jokin ei mene näihin kaavoihin, se ei vastaa odotuksia ja näin ollen aiheuttaa naurua. (Morreal 1987, 130.)

2.5 Nauru yhdistävänä tekijänä

Ylemmydentunteoria, huojennusteoria ja Psykologinen vastakohtateoria eivät itsessään ole riittäviä selittämään kaikkea sitä, mitä pidetään huumorina. Yhdistävä tekijä on kuitenkin nauru ja mielihyvä. Yhden pääteorian luominen on haastavaa, sillä naurua syntyy niin monissa eri tilanteissa. Monet teoreetikot ovatkin ehdottaneet, että yhtä pääteoriaa ei voida luoda ja oikea suhtautuminen nauruun ja huumoriin on itse tilanteiden yksityiskohdissa ja niiden kiinnostavimmissa ominaisuuksissa. (Morreal 1987, 128.) Kaikkia asioita, joille nauretaan, ei synnytä ylemmydentunne: nauraahan lapsikin leikkiessään tai silloinkin, kun häntä kutitetaan. Huojennusteoriassa voidaan taas kritisoida sitä, että naurua syntyy myös silloin, kun tapahtuu täysin odottamattomia asioita eikä ylimääräistä energiaa ole tällöin kertynyt. Psykologinen vastakohtateoria itsessään kattaa monet naurutilanteet. Kuitenkin monet tilanteet, joissa poikketaan niin sanotusta kaavasta voivat olla myös pelottavia, vihastuttavia tai ärsyttäviä. Esimerkiksi jos tullessaan kotiin löytääkin sängystään ison vesimelonin, voisi tilanne olla huvittava, mutta jos sängystä löytyisikin vaikkapa karhu, olisi tilanne enemmänkin pelottava. Molemmat tilanteet ovat kuitenkin yhtäläillä psykologisia vastakohtia, siihen mihin olemme tottuneet. (Morreal 1987, 128–133.)

Kaikissa näissä pääteorioissa on ominaisuuksia, jotka yhdessä auttavat luomaan pääteorian siitä, mikä saa nauramaan, vaikkakaan yksikään niistä ei itsessään selitä kaikkea sitä, mitä pidetään huumorina (Morreal 1987, 129).

3 HYVÄKSYTTY HUUMORI JA SOPIMATON HUUMORI

Jokaisesta huumorin esiintymismuodosta löytyy sellaista huumoria, mitä ihmiset pitävät jotenkin loukkaavana. Mitä on hyväksytty huumori ja mitä loukkaava huumori? Yksittäinen ihminen voi helpostikin loukkaantua jouduttuaan vitsin kohteeksi tai jos hänet asetetaan naurunalaiseksi. Jotkut ihmiset loukkaantuvat helpommin kuin toiset, ja toiset pilailevat myös omalla kustannuksellaan.

Voidaan helposti olettaa että ihmisten huumorin sietokyvyssä on mittavia eroja. Toiset ihmiset sietävät rankkaakin huumoria, ja toiset eivät taas kykene kuuntelemaan, jos vitsissä on edes kirosana.

3.1 Kuka valvoo ja mitä valvotaan

Kun tarkastellaan hyväksytyyn ja sopimattoman huumorin rajapintaa valtamediassa, tulee keskittyä huumorin käyttöä rajoittaviin tekijöihin. Mitä on niin kutsuttu sopimaton huumori ja kuka sen valtamediassa määrittelee?

Suomessa säännösten ja määräysten noudattamissa valvoo muun muassa viestintävirasto. Se valvoo, että sääntöjä noudatetaan, ja myöntää toimiluvat televisio- ja radiotoimintaan. Median toimintaa sääntelee lainsäädäntö ja alan oma eettinen ohjeisto: Journalistin ohjeet. Julkisen sanan neuvosto on media-alan ylläpitämä itsesääntelyelin, jolla ei ole juridista toimivaltaa. Mainonnan puolella keskuskauppakamarin alaisuudessa toimiva Mainonnan eettinen neuvosto keskittyy siihen onko jokin mainonta eettisesti oikeaa. (Suomi.fi 2015, viitattu 3.1.2015.)

Kansallisen audiovisuaalisen instituutin mediakasvatus- ja kuvaohjelmayksikkö (MEKU) koordinoi ja edistää kansallista mediakasvatusta, valvoo kuvaohjelmien tarjoamista sekä kouluttaa ja valvoo kuvaohjelmaluokittelijoita, jotka antavat ikärajat kuvaohjelmille – eli elokuville, tv-ohjelmille ja digitaalisille peleille. MEKU:n tehtävänä on myös mediakasvatus, lasten mediataitojen ja lapsille turvallisen mediaympäristön kehittäminen, jota se tekee yhteistyössä muiden viranomaisten ja toimialan yhteisöjen kanssa. (Kansallinen audiovisuaalinen instituutti 2015, viitattu 3.1.2015.)

3.2 Laki

Viranomaisten, virastojen ja erilaisten neuvostojen säännöt ja määräykset yleisesti perustuvat ensisijaisesti tietenkin lakiin. Suomalaisessa yhteiskunnassa on asetettu lakeja, jotka eivät suoranaisesti viittaa huumorin käyttöön vaan yleisellä tasolla rajoittavat ilmaisua. Suomessa perustuslakiin kuuluu sananvapaus, joka mahdollistaa huumorin käytön, mutta meillä on myös lakeja, jotka tavalla tai toisella rajoittavat sanavapautta. Sananvapautta rajoittamalla laki määrittelee myös huumorin käytön rajoja.

Suomen perustuslaki takaa kaikille kansalaisille oikeuden sananvapauteen, ja se on yksi demokraattisen yhteiskunnan perusoikeuksia. Sananvapautta pyritään rajoittamaan mahdollisimman vähän ja yksi sitä tukeva seikka on ennakkosensuurin poissaolo. Laki kuitenkin rajoittaa sananvapautta, jos sen käyttö loukkaa jotain toista oikeushyvä. Ennakkosensuurin puuttuminen mahdollistaa sen, että jokaisella on oikeus lähettää ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennalta estämättä. Sensuuria ei ole, mutta jokainen on vastuussa julkaisemistaan sisällöistä. (Perustuslaki 11.6.1999/731 1:12 §.)

Suomi on myös allekirjoittanut Euroopan ihmisoikeussopimuksen, sen mukaan sananvapautta voidaan rajoittaa vain lailla ja syistä:

– – jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen turvallisuuden, alueellisen koskemattomuuden tai yleisen turvallisuuden vuoksi, epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, muiden henkilöiden maineen tai oikeuksien turvaamiseksi, luottamuksellisten tietojen paljastumisen estämiseksi, tai tuomioistuinten arvovallan ja puolueettomuuden varmistamiseksi. (Euroopan ihmisoikeussopimus 63/1999 10 artikla.)

3.3 Sananvapautta rajoittavat lait

Kunnianloukkaus

Kunnianloukkauksessa on kyse siitä, että esitettävä tieto tai vihjaus ei pidä paikkaansa ja aiheuttaa henkilöön kohdistuvaa halveksuntaa tai kärsimystä. Valheellisen tiedon levittäminen on rangaistavaa riippumatta siitä, miten sitä levitetään. Törkeään kunnianloukkaukseen syyllistytään silloin, kun valheellinen tieto tai vihjaus aiheuttaa suurta kärsimystä loukatulle henkilölle. Kunnianloukkauksesta voidaan tuomita myös se, joka esittää kuolleesta henkilöstä valheellisen tiedon tai vihjauksen, jos se aiheuttaa kärsimystä vainajan läheisille. (Rikoslaki 13.12.2013/879 24:9,10 §.)

Arvostelu, joka ylittää selvästi sen, mitä pidetään hyväksyttävänä, voidaan pitää kunnianloukkauksena. Laki on kuitenkin jätetty avoimeksi siltä osin, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä. Hallituksen esityksessä 239/1997 kärsimyksen määrää verrataan henkilölle tuotetun vahingon määrään. Vahinko voi olla taloudellista tai esimerkiksi työuran etenemisen estyminen, koulutusmahdollisuuksien tai yhteiskunnallisen arvonannon menetys. (Hallituksen esitys HE 239/1997 24:9 §.)

Kunnianloukkaussäännöksellä ei haluta rajoittaa oikeutta ilmaista tietoja tai arvosteluja, joka kohdistuu toimintaan politiikassa, elinkeinoelämässä, julkisessa virassa tai tehtävässä, tieteessä, taiteessa tai näihin rinnastettavassa julkisessa toiminnassa Tämän takia niiden kohdalla kunnianloukkauksen raja on korkeampi ja häilyvämpi. (Rikoslaki 13.12.2013/879 24:9,10 §.)

Esimerkiksi joukkotiedotusvälineissä ei ole aina mahdollista hankkia varmaa tietoa väitteiden totuudenmukaisuudesta. Niille on kuitenkin oltava riittävät perusteet. Kaikkia sellaisia kielteisiä tai henkilökohtaisia väitteitä, jotka voivat julkistettuina olla loukkaavia, tulee ennen esittämistä arvioida kriittisesti. Väitteiden paikkansapitävyys on yritettävä varmistaa useammasta kuin yhdestä lähteestä. (Hallituksen esitys he 239/1997 24:9 §)

Internetin lisääntyvä käyttö on luonut lisää tapauksia, joilla on lähtökohdat kunnianloukkaussyytteisiin. Internetissä on helppo kiusata ja kirjoittaa jokin loukkaava kirjoitus. Kunnianloukkausrikosilmoituksia tehdään aiempaa enemmän, mutta suurin osa niistä ei päädy oikeuteen asti, koska jos tutkinta käy rikoksen vakavuuteen nähden liian kalliiksi, esitutkinta lopetetaan. Kunnianloukkaus on kuitenkin asianomistajarikos, eli syyte nostetaan yleensä vain, jos uhri sitä vaatii. (Viljakainen 2014)

Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen on tuomittavaa, jos teko aiheuttaa vahinkoa tai kärsimystä loukatulle tai häneen kohdistuvaa halveksuntaa. Pykälän mukaan tieto tulee levittää joukkotiedotusvälinein tai muuten saattaa lukuisten ihmisten saataville. Samalla tavoin kuin kunnianloukkauksessa tuomittavana ei pidetä sellaista yksityiselämää koskevan tiedon esittämistä politiikassa, elinkeinoelämässä tai julkisessa virassa tai näihin rinnastettavissa tehtävissä, jos se on tarpeen yhteiskunnallisesti merkittävän asian käsittelemiseksi. Erona kunnianloukkaukseen on se, että tieto on totta. (Rikoslaki 13.12.2013/879 24:8 §.)

Kiihottaminen kansanryhmää vastaan on tuomittavaa, jos levitetyssä mielipiteessä, tiedossa tai muunlaisessa viestissä uhataan, panetellaan tai solvataan jotakin ryhmää –oli se sitten rodun, uskonnon, ihonvärin, alkuperän, uskonnon, vakaumuksen, seksuaalisen suuntautumisen tai vammaisuuden takia (Rikoslaki 13.5.2011/511 24:10 §.) Julkisesti kehottaminen tai houkuttelu rikokseen on tuomittavaa, jos se aiheuttaa vaaran, että sellainen rikos tehdään, vaaran että rangaistavan rikoksen yritys tehdään tai jos se muuten aiheuttaa vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. (Rikoslaki 24.7.1998/563 17:1 §.) Uskonnon julkinen pilkkaaminen, herjaaminen ja häpäiseminen, sekä uskonnonharjoittamisen ja hautausilaisuuden häiritseminen on tuomittavaa. (Rikoslaki 24.7.1998/563 17:1 §.) Kuvausten, jossa esitetään raakaa väkivaltaa, kauppaaminen, vuokraaminen ja levittäminen, sekä niiden valmistaminen ja maahantuonti on tuomittavaa. (Rikoslaki 17.6.2011/713 17:17 §.)

Ei sovelleta, jos väkivallan esittämistä on elokuvan tai muun kuvaohjelman tai tallenteen tai tiedoston tiedonvälitystä palvelevan luonteen taikka ilmeisen taiteellisen arvon vuoksi pidettävä perusteltuna. (Rikoslaki 17.6.2011/713 17:17 §.)

Sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levittäminen, eli missä loukkaavasti todellisuuspohjaisesti tai todenmukaisesti esitetään lasta, väkivaltaa tai eläimeen sekaantumista. (Rikoslaki 9.7.2004/650 17:18 §.) On tuomittavaa jos ansiotarkoituksella luovuttaa 15 vuotta nuoremmalle, asettaa julkisesti yleisön nähtäville, toimittaa toiselle ilman suostumusta tai yleistä pahennusta herättävällä tavalla julkisesti tarjoaa kuvan, kuvatallenteen tai esineen, joka on omiaan sukupuolisiveellisyyttä loukkaavana herättämään yleistä pahennusta, on tuomittavaa. (Rikoslaki 24.7.1998/563 17:20 §.) Mikään näistä ei suoraan kohdistu huumorinkäyttöä kohtaan, vaan yleisesti antavat rajoja huumorinkäytölle.

3.4 Journalistin ohjeet

Journalistin ohjeet ovat media-alan eettinen ohjeisto. Ne ovat näkemys siitä, millaisten eettisesti kestävien periaatteiden mukaan suomalaisen median halutaan toimivan.

Journalistin ohjeet ovat apuna määrittelemään, mikä on mediassa eettisesti oikein. Journalistin ohjeiden mukaan

26. Jokaisen ihmisarvoa on kunnioitettava. Etnistä alkuperää, kansallisuutta, sukupuolta, seksuaalista suuntautumista, vakaumusta tai näihin verrattavaa ominaisuutta ei pidä tuoda esiin asiaankuulumattomasti tai halventavasti.

27. Yksityiselämään kuuluvia erityisen arkaluonteisia seikkoja voi julkaista vain asianomaisen suostumuksella tai jos niillä on poikkeuksellista yhteiskunnallista merkitystä. Yksityiselämän suoja on otettava huomioon myös kuvia käytettäessä.

28. Sairaus- ja kuolemantapauksista sekä onnettomuuksien ja rikosten uhreista tietoja hankittaessa ja uutisoitaessa on aina noudatettava hienotunteisuutta.

29. Julkisella paikalla tapahtuvaa toimintaa on yleensä lupa selostaa ja kuvata ilman asianosaisten suostumusta.

30. Julkistakin aineistoa julkaistaessa pitää ottaa huomioon yksityiselämän suoja. Kaikki julkinen ei välttämättä ole julkaistavissa. Erityistä varovaisuutta on noudatettava, kun käsitellään alaikäisiä koskevia asioita.

31. Rikoksesta tuomitun nimen, kuvan tai muita tunnistetietoja voi julkaista, ellei se tuomitun asemaan tai tekoon nähden ole selvästi kohtuutonta. Alaikäisen tai syyntakeettomana tuomitun henkilöllisyyden paljastamisessa on oltava erityisen pidättyväinen.

32. Tunnistamiseen johtavien tietojen käytössä on syytä olla varovainen, kun kyse on vasta rikosepäilystä tai syytteestä.

33. Tietoja rikoksentekeijästä, syytetystä tai epäillystä ei yleensä pidä julkaista, jos ne paljastavat erityisen arkaluonteisen rikoksen uhrin.

34. Arkaluonteisen rikoksen uhrin henkilöllisyys on suojattava, ellei sillä ole poikkeuksellista yhteiskunnallista merkitystä.

35. Jos tutkintapyyynnöstä, syytteestä tai tuomiosta on julkaistu uutinen, asiaa on mahdollisuuksien mukaan seurattava loppuun saakka. Oikeudenkäynnin aikana ei pidä asiattomasti pyrkiä vaikuttamaan tuomioistuimen ratkaisuihin eikä ottaa ennakolta kantaa syyllisyyteen. (Journalistin ohjeet 2014, viitattu 23.3.2015.)

Journalistin ohjeet eivät suoraan kohdenna huumorinkäyttöön, vaan ne ovat eettinen ohjeisto, joka omalla laillaan luo rajoituksia huumorin käytölle.

3.5 Julkisen sanan neuvosto (JSN)

Julkisen sanan neuvoston tehtävänä on puolustaa sanan- ja julkaisemisen vapautta, tulkita hyvää journalistista tapaa, sekä käsitellä toimittajan menettelyä tietojen hankinnassa. JSN ei käytä julkista valtaa, mutta sen päätöksiä seurataan tarkasti. (Julkisen sanan neuvoston perussopimus 2014, viitattu 23.4.2015.)

Suomessa valtaosa kustantamoista ja heille työskentelevistä toimittajista kuuluu yhteisöihin, jotka ovat allekirjoittaneet JSN:n perussopimuksen. Käytännössä ne ovat sitoutuneet siihen, että neuvosto valvoo niiden toimintaa alan eettisten periaatteiden ja journalistin ohjeiden mukaisesti. JSN toimii kanteluiden perusteella, mutta voi myös käsitellä tärkeänä pitämiään asioita omasta aloitteestaan. Kirjallisen maksuttoman kantelun voi neuvostolle tehdä kuka tahansa, jonka mielestä tiedotusvälineessä on loukattu journalistista hyvää tapaa. Jos tiedotusväline saa langettavan tuomion, sille annetaan huomautus, minkä tiedotusvälineen on julkaistava lyhyessä ajassa. Jos se ei tee tätä, annetaan se muutoin julkisuuteen. Neuvosto ottaa myös kantaa viranomaisen ja yksityisen pyrkimykseen rajoittaa sanan- ja julkaisemisen vapautta. (Julkisen sanan neuvoston perussopimus 2014, viitattu 23.4.2015.)

3.6 Mainonnan eettinen neuvosto

Mainonnan eettisen neuvoston tehtävänä on antaa pyynnöstä tai omasta aloitteestaan lausuntoja siitä, onko mainos hyvän tavan mukainen. Neuvosto ei kuitenkaan ota kantaa mainoksen lainvastaisuuteen tai siihen onko mainos hyvän maun mukainen. Kuluttajalle lausunto on maksuton mutta yrityksille maksullinen. Neuvosto päättää itse käsiteltävistä asioista. Yleisesti käsitteilyyn otetaan sellaiset asiat, joilla voidaan katsoa olevan yleistä merkitystä. Neuvoston lausunnot ovat julkisia, ellei se erityisestä syystä päättä ollen julkistamatta antamaansa lausuntoa. (Mainonnan eettisen neuvoston säännöt 2014, viitattu 25.4.2015.)

Mainonnan eettinen neuvosto soveltaa lausunnoissaan Kansainvälisen kauppakamarin (ICC) markkinointisääntöjä ja mainonnan eettisen neuvoston hyvää markkinointitapaa koskevia periaatteita, jotka täydentävät ICC:n markkinointisääntöjen 4 artiklan syrjintäsäännöstä, joiden mukaan:

Markkinoinnissa on kunnioitettava ihmisarvoa. Markkinoinnissa ei saa sallia syrjintää, joka perustuu esimerkiksi etniseen tai kansalliseen alkuperään, uskontoon, sukupuoleen, ikään, vammaisuuteen tai seksuaaliseen suuntautumiseen. (Mainonnan eettisen neuvoston säännöt 2014, viitattu 25.4.2015)

Mainonnan eettisen neuvoston hyvää markkinointitapaa koskevat periaatteet ovat seuraavat:

1. Mainos on hyvän markkinointitavan vastainen, jos

a) naista tai miestä käytetään katseenvangitsijana tai seksiobjektina ja sukupuolta käytetään alentavalla, väheksyvällä tai halventavalla tavalla;

b) naista tai miestä käytetään seksiobjektina tai asiattomasti katseenvangitsijana eikä sillä ole mainostettavan tuotteen tai palvelun kanssa mitään tekemistä; tai

c) mainoksessa on seksuaalisia vihjailuja tahi lupauksia, joilla ei ole mainostettavan tuotteen kanssa mitään tekemistä.

2. Mainos on hyvän markkinointitavan vastainen, jos siinä väitetään tai vihjataan, että toisen sukupuolen asema on sosiaalisesti, taloudellisesti tai kulturellisesti alempiarvoinen kuin toisen, tai jos mainoksessa ylläpidetään kaavamaista roolikäsitystä siitä, mikä on tyyppillistä tai tunnusomaista naisille tai miehille tai heidän persoonallisuudelleen tai työskentelylleen.

3. Mainos ei ole hyvän markkinointitavan vastainen vain sen vuoksi, että siinä esiintyy vähäpukaisia tai alastomia ihmisiä, jos heitä ei ole kuvattu alentavalla, väheksyvällä tai halventavalla tavalla. (Mainonnan eettisen neuvoston säännöt 2014, viitattu 25.4.2015.)

Viestintä, jonka ensisijainen tarkoitus ei ole kaupallinen, vaan viihdyttävä tai opetuksellinen, kuten televisio-ohjelmat, elokuvat, kirjat, lehdet ja videopelit, eivät kuulu lähtökohtaisesti markkinointisäännösten soveltamisalaan. (Mainonnan eettisen neuvoston säännöt 2014, viitattu 25.4.2015.) Edes huumorin varjolla ei hyväksytä näistä periaatteista poikkeamista.

3.7 Kansallisen audiovisuaalisen instituutin mediakasvatus- ja kuvaohjelmayksikkö (MEKU)

MEKU:n tehtävänä on koordinoita ja edistää kansallista mediakasvatusta, kouluttaa kuvaohjelmaluokittelijoita ja valvoa niiden toimintaa sekä valvoa kuvaohjelmien tarjoamista, esimerkiksi ikärajamerkintöjen noudattamista. MEKU kouluttaa ja valvoo kuvaohjelmaluokittelijoita ja kehittää luokitteluohjelmistoa, joiden tehtävänä on antaa ikärajat kuvaohjelmille. MEKU toimii myös yleisöpalautteiden perusteella, joita voi antaa lapsen kehitykselle haitallisten kuvaohjelmien tarjoamisesta. Suomessa tarjottavat kuvaohjelmat on merkittävä ikärajalla ja sisältösymboleilla. Ikärajat eivät ole suosituksia, vaan ilmoittavat onko ohjelmassa lapsille haitallista väkivaltaa, seksiä,

ahdistavuutta tai päihteidenkäyttöä. Sisältösymbolit puolestaan kertovat minkälaisien lapsille haitallisiksi arvioitujen sisältöjen vuoksi ohjelmalla on kaikille sallittua korkeampi ikäraja. Symbolit auttavat huoltajia valitsemaan lapsilleen ohjelmia ja pelejä. (Mediakasvatus- ja kuvaohjelmayksikkö 2014, viitattu 28.4.2015.)

Laki, säädökset ja valvonta pyrkivät pitämään huolta siitä, että kenellekään ei aiheudu suurta haittaa medioissa esitetyistä sisällöistä. Niillä pyritään takaamaan jokaisen tasa-arvoinen kohtelu ja perustuslaillinen oikeus yhdenvertaisuuteen. Perustuslain 2 luku 6 § mukaan:

Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. (Perustuslaki 11.6.1999/731 2:6 §.)

Sekä perustuslain 2 luku 7 § mukaan:

Jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. (Perustuslaki 11.6.1999/731 2:7 §).

4 MIKSI RAJOJA RIKKOVA HUUMORI ON HAUSKAA?

Niin kuin monen muunkin asian komedian ja nimenomaan komediateatterin on katsottu lähteneen antiikin Kreikasta. Dionysos on tunnettu yleisesti viinin ja päihtymyksen jumalana ja komedian katsotaan syntyneen hänen kunniakseen järjestetyistä juhlakulkueiden yhteydessä. (Russell 1996, 31.)

Dionysosta palvoivat alun perin traakialaiset, jotka olivat kreikkalaisten silmissä barbaareita ja heidän palvontamenoihinsa suhtauduttiin varauksella. Bertrand Russell kuvailee niihin liittyneen ”monia barbaarisia aineksia, sellaisia kuin villieläinten kappaleiksi raateleminen ja niiden syöminen raakana”. Dionysoksen palvominen tarjosi kuitenkin mahdollisuuden koetella vallitsevaa moraalikäsitystä ja tämä traakialaisten riemu vetosi lopulta kreikkalaisiin. (Russell 1996, 31.) Russell selittää asian seuraavasti:

Miehestä tai naisesta, jonka on pakko olla sivilisoidumpi käytökseltään kuin tunteeltaan, on rationaalisuus kiusallista, ja hyvä tuntuu taakalta ja orjuudelta. Tämä saa aikaan vastavaikutuksen ajattelussa, tunteessa ja käyttäytymisessä. (Russell 1996, 31.)

Jo siis ainakin Dionysoksen palvontamenoista lähtien komedian ja huumorin yhtenä kantavana voimana on ollut vallitsevien auktoriteettien vastaisuus, rajojen rikkominen ja vallitsevien näkemysten haastaminen. Tällaisen käsityksen mukaan huumorin tulee hyökätä pyhyttä vastaan ja asettaa piintyneet kysymykset naurunalaiseksi ja yhteiskunnallisesti haastaa vallitsevia näkemyksiä. (Russell 1996, 32.)

Huulenheitossa onkin usein kyse pinnallisen sivistyksen taakse jättämisestä ja räävittömyyden hyväksymisestä. Sigmund Freudin mukaan vitsailun varjolla voidaan kiertää sekä sisäisiä että ulkoisia esteitä ja saada siten nauraa vapautuneesti. Voidaan katsoa sen olevan kamppailua moninaisia kulttuurisia rajoituksia vastaan. Huumori on kautta aikojen suuntautunut pyhiä arvoja vastaan ja toiminut siten maallistavana voimana. (Freud 1983, 89–90.)

Rajojen rikkominen ja kiellettyjen asioiden tekeminen on jännittävää. Siinä on jotain perin puoleensa vetävää ja huumori antaa suhteellisen turvallisen tavan toteuttaa tätä mielihaluamme.

Ihmisen elinehto on yhteistyö. Yhteiset säännöt ja moraaliset arvot ovat tuon yhteistyön edellytys. Näyttäisi ikään kuin olevan geenien ohjauksessa, että jokaiselle yhteisölle kehittyi sääntönsä niin, että yhteiskunta voi ylipäättään toimia. Huumori on tehokas ja ikivanha väline, jonka avulla luodaan moraalista yhteistä.

On enemmän sääntö kuin poikkeus, että huumorin ylittäessä moraalisia rajoja jotkut loukkaantuvat. Vuosisatojen saatossa huumorin ja naurun on katsottu olevan ongelmallinen ilmiö, ja sitä on yritetty hallita. Historian aikana on yleisellä tasolla nähtävissä, kuinka sivistynyt yhteisö on pyrkinyt hallitsemaan näitä viettejä ja virikkeitä lain ja paheksunnan avulla. Kieltäminen ja halveksiminen on kuitenkin aiheuttanut enemminkin vastareaktion, mistä on seurannut entistä räväkämpää huumoria.

Freudin mukaan on helppoa arvata, mihin vitsin ominaisuuteen kuulijoiden erilaiset reaktiot perustuvat. Yhteiskunnan kehittyessä ihminen on järjestyksen ylläpitämisen hyväksi menettänyt mahdollisuuden täysin estoitta tyydyttää primaarit halunsa. Nautinnoista luopuminen ei kuitenkaan ole ihmiselle ominaista, joten joillakin vitseillä on kätkeyty tarkoitus. Vitsit voivat olla itsetarkoitus, eivätkä palvele mitään erityistä tavoitetta eli ne ovat harmittomia. Toisaalta vitsi voi olla myös jotakin tarkoitusta palveleva eli siitä tulee tendenssimäinen. (Freud 1983, 80–103.) Freud kirjoittaa tendensseistä: ”Vain sellainen vitsi, johon sisältyy tendenssi, voi loukata joitakin ihmisiä niin etteivät he halua kuullakaan sitä.” (Freud 1983, 80–103.)

Freud luokittelee tendenssivitseille neljä erilaista luokkaa: vihamieliset vitsit, jotka palvelevat aggressiivisuutta, ivailunhalua tai puolustautumista, rivot vitsit, jotka palvelevat paljastamista, kyyniset vitsit, jotka palvelevat kyynisyyttä, ja mielettömät vitsit, jotka palvelevat skeptisyyttä. Kaikkien luokkien tendenssinä on kiertää jokin sivistyksellinen ja sosiaalinen este. Yhteiskunta asettaa rajoja, jotka estävät olemasta avoimesti seksuaalisia, rikkomasta tabuja tai pahoinpitelemästä toista ihmistä. Paljastamisessa on kyse seksuaalisuuden esteiden kiertämisestä, aggressiiviset vitsit auttavat meitä kiertämään väkivallan esteet kyyniset vitsit julkeuden esteet ja mielettömät vitsit tietämyksen esteet. Naurun turvin voidaan kiertää kaikki nuo esteet ja saada nautintoa kielletyistä asioista. (Freud 1983, 81–103.)

Naurun raja

Huumoria seuraa yleensä nauru tai huvittuneisuus. Naurulla tai huvittuneisuudella ikään kuin hyväksytään onnistuneen huumorin. Se kertoo, että vitsailussa on osuttu johonkin hauskaan. Niin kuin usein käy, jo kerran kuultu vitsi ei enää toisella kerralla ole yhtä hauska ja kolmannella tai neljännellä kerralla se on jo loppuun kulutettu. Voidaan katsoa, että huumorin yhtenä tehtävänä on siis löytää aina uusia tapoja kiertää rajoituksia ja suuntautua arvoja vastaan.

Jos katsotaan huumorin tehtäväksi rajojen rikkomisen ja sosiaalisten normien koettelemisen huomataan, että ajan myötä nuo rajat ovat entistä etäämmällä ja niitä on entistä vaikeampi rikkoa. Nykyään ihminen tarvitsee yhä enemmän kykyä nauraa peloilleen ja tuskilleen. Synkän huumorin sanotaan kukoistavan erityisesti sellaisissa työyhteisöissä, jotka tekevät psyykkisesti raskasta työtä, kuten poliisit, palomiehet ja sairaalatyöntekijät. Ilmiö ei välttämättä johdu siitä, että nämä ihmiset jakaisivat samanlaisen huumorintajun. Ihmisille jotka ovat jatkuvasti tekemisissä kuoleman ja tuskan kanssa, huumorista tulee välttämätön selviytymiskeino. On myös sanottu, että monet sodasta tai keskitysleireiltä selvinneet ovat pysyneet järjissään huumorin avulla. (Garrick 2006, 175–176.)

Morreal kirjoittaa, että Henri Bergsonin teorian mukaan huumori ei sijaitse itse tapahtumassa tai tilanteessa, vaan tavassa, jolla tapahtuma tai tilanne koetaan. Jokainen tilanne on avoin monenlaiselle tulkinnalle. Tilanne voi muuttua traagisesta koomiseksi ja koomisesta traagiseksi vaihtamalla tapaa tai asennetta, jolla tilannetta lähestytään. Bergsonin mukaan naurun luontainen olotila on välinpitämättömyys, sillä naurulla ei ole suurempaa vihollista kuin tunne. (Morreal 1987, 117–126.) Hyvänä huumorina voidaan pitää sellaista huumoria, johon liittyy jokin sellainen sanoma, joka on sidoksissa taustaan, arvoihin ja asenteisiin, joihin tuntee kuuluvansa.

Huumoria ei ole ilman vakavuutta, eikä komiikka esiinny ihmisyyden ulkopuolella. Maisema voi olla kaunis, ihastuttava tai ruma, mutta se ei koskaan ole naurettava. Voit nauraa eläimelle, mutta ainoastaan sen takia, että olet havainnut siinä jotain ihmismäisiä piirteitä. Mikään ei ole itsessään hauskaa. Huumorissa on kyse asioiden suhteesta. Koomikonkin ajatuksissa piilee siis jokin vakavuus, johon hän vertaa esitettyä koomista näkymää. (Morreal 1987, 117–118.)

Ainoastaan rajoja koettelemalla huumori ei kuitenkaan ole välttämättä hauskaa. Ilman naurua huumori epäonnistuu. Huumori siis onnistuakseen vaatii yleisön, joka kykenee hyväksymään esitetyn haastamisen, ja jos huumori aiheuttaa naurua, silloin ainakin jotenkin alitajuntaisesti tiedetään miten asioiden pitäisi olla. Voidaan olla valmiiksi jo samaa mieltä siitä epäkohdasta, mitä huumorilla pyritään alleviivaamaan.

Loukkaava huumori näyttäytyy eräänlaisena sosiaalisena ilmiönä siitä, mitä yhteiskunta pitää kulloinkin pyhänä, koskemattomana tai valtaapitävänä. Mikäli huumorin rajat kyetään rikkomaan onnistuneesti, ja kun tekopyhyys, ylpeys tai valta näyttäytyy naurettavana, rajan rikkominen hyväksytään. Platon kirjoittaa seuraavasti:

Se, joka pitää naurettavana jotakin muuta kuin pahaa, on typerys ja se joka yrittää pilailla jonkin muun ilmiön kustannuksella kuin järjettömyyden ja pahuuden, pitää totisesti päämääränään jotakin muuta kuin sitä, mikä on hyvää. (Platon, Valtio, 452d – e.)

Huumori ei ole kuitenkaan sidoksissa moraalikäsitteisiin, eikä nauru määrää moraalikäsitteen rajoja, sillä vitsi voi olla täysin moraaliton, mutta myös hauska. Kun ajatellaan huumorintaju hyveenä, voidaan ajatella, että ihmisen hyväksyessä huumorin hauskana hän ymmärtää sen poikkeavuuden sosiaalisista normeista. Ihminen siis tietää sen olevan väärin, eikä kenenkään tulisi hänen käsityksensä mukaan käyttäytyä tai sanoa noin. Tämä poikkeavuus aiheuttaa huvittuneisuutta ja sen käyttäminen oikeassa paikassa ja oikealla hetkellä vaatii hyveellistä ymmärrystä. Tässä mielessä huumorintaju voidaan katsoa hyveeksi.

Platonille nauru on tärkeä osa elämää ja se kuuluu erottamattomasti ihmiselämään. Ihmiset nauravat erilaisille asioille, mutta silti nauru yhdistää. Platonin mielestä ei saisi kuitenkaan hauskuuden varjolla loukata muita. Platon kirjoitti laeissa:

Väitämme nyt, että se joka on tottunut lausumaan solvauksia, ei voi olla tekemättä toisia naurunalaisiksi. Sitä me moitimme, varsinkin jos se tapahtuu vihan vallassa. Miten nyt on? Onko meidän hyväksyttävä huvinäytelmien kirjoittajien taipumus tehdä ihmisiä naurunalaisiksi, jos he ilman mitään vihan tunnetta pilailevat komedioissaan kansalaistemme kustannuksella? Vai onko meidän tehtävä ero sen välillä, mikä on oikeaa leikinlaskua ja mikä ei, niin että on lupa tehdä joku naurunalaiseksi ilman vihaa, mutta kiellämme tekemästä niin jos yllykkeenä on viha, kuten äsken sanoimme? Tätä viimeksi mainittua kieltoa ei missään tapauksessa ole kumottava. Mutta lain avulla meidän on määrättävä, kenellä edellisessä tapauksessa on lupa pilkantekoon ja kenellä ei. Huvinäytelmän kirjoittajalla tai jambisäkeiden tai lyyristen runojen sepittäjällä ei saa olla lupaa sanoa tai kuvata, vihasta tai ilman vihaa, pilkata ketään kansalaista. (Platon 1999, 343)

5 CASE IDIOOTIN OPAS IHMISTEN LOUKKAAMISEEN

Tein opinnäytetyöni produktio-osana huumoripitoisen lyhytelokuvan nimeltä Idiootin opas ihmisten loukkaamiseen. Siinä hyvin pukeutunut nuorekas professori kertoo suoraan katsojille, mitkä ovat oikeat tavat loukata ihmisiä ja miksi tällainen loukkaaminen on tärkeää sosiaalisessa kanssakäymisessä. Hän esittelee myös nykypäivän loukkaajan, ja esimerkkien kautta professori näyttää kolme erilaista tapaa loukata ihmisiä. Lyhytelokuvan käsikirjoitus on LIITE 1.

Ensimmäinen tapa on loukata ihmisen pukeutumistyyliä, ulkoista olemusta tai muuta vastaavaa. Kohtauksessa näkyy villapaitaan pukeutuneen parrakkaan miehen, joka ensin haukkuu nykysivilisaatiota kauheaksi ja kaipaa vanhoja hyviä aikoja. Kääntäessään sivua hän innostuu, sillä uusi Iphone on tullut markkinoille. Seuraavana näkyy lihaksikkaan painonnostajan, joka kumartuu ottamaan banaanin maasta samalla kehuen kuinka hyvännäköinen hän mielestään on. Professori kuitenkin mainitsee painonnostajan vain piilottelevan naisellista puoltaan lihaksilla. Vielä kolmantena näkyy parrakas mies, joka kehuskelee parrallaan ja vertaa partansa pituutta miehisyyteensä.

Toinen tapa on loukata ihmisen fyysisiä ominaisuuksia. Professori kertoo, kuinka ei riitä, että ylipainoista ihmistä kutsuu lihavaksi, sillä se on itsestäänselvyys. Ihmisiä kuuluu loukata sillä, mistä he ovat eniten huolissaan. Esimerkiksi ylipainoista miestä voi loukata siten, että alentaa hänen miehisyyttään. Loukkaaja kertookin ylipainoiselle miehelle, että hänen rintansa roikkuvat rintaliivien ulkopuolella, joka johtaa siihen, että ylipainoinen mies alkaa itkemään.

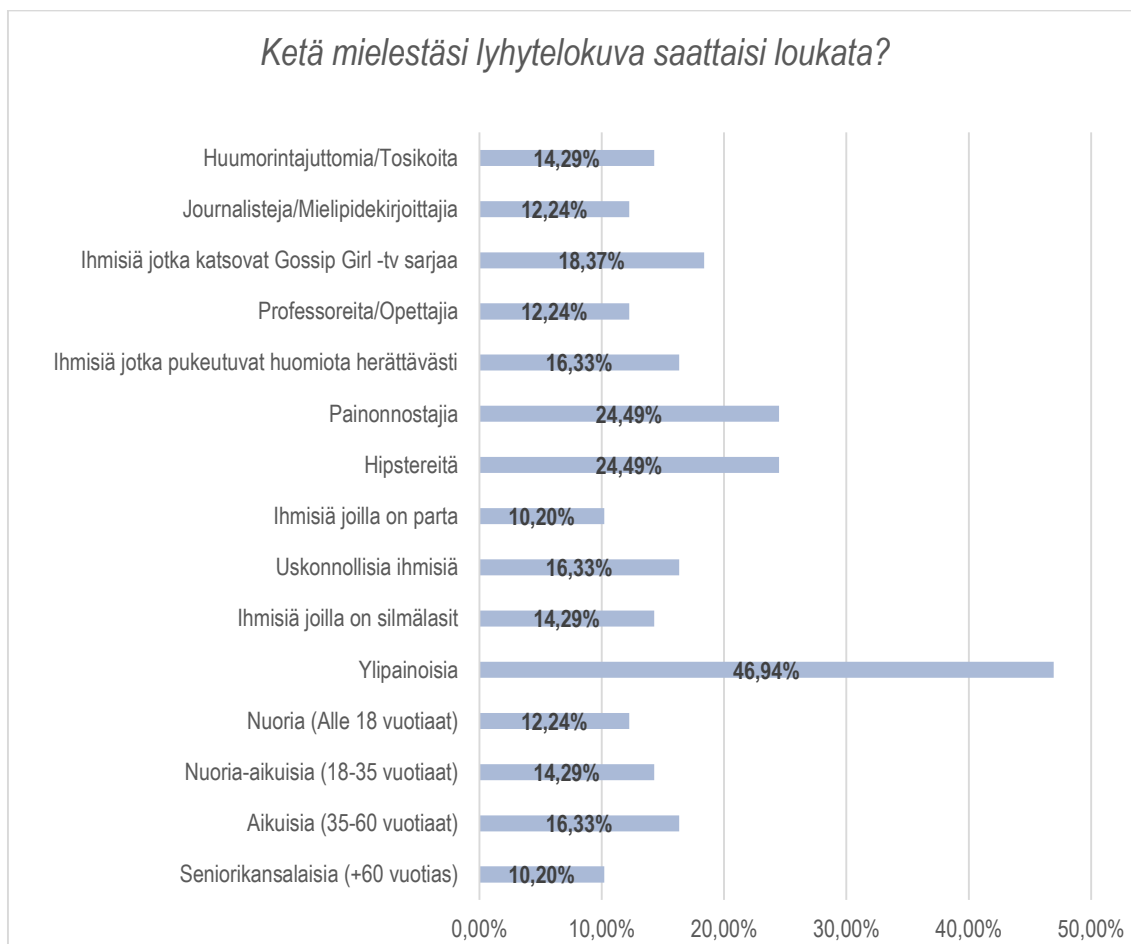
Kolmas tapa on loukata ihmisten älykkyyttä. Professori kertoo, kuinka tätä loukkausta voi käyttää internetin keskustelupalstoilla tai lehtien mielipideosioissa, mutta hänen mielestään niitä ei kukaan lue. Professorin mielestä paras tapa loukata on tehdä video ja jakaa se ihmisten nähtäväksi.

Jaoin lyhytelokuvan YouTube-palvelussa, jossa sille kertyi 195 näyttökertaa. Jaoin sitä myös sosiaalisessa mediassa, josta myös ystäväni ja läheiseni jakoivat sitä eteenpäin. Lyhytelokuvan ohessa oli pyyntö vastata kyselyyn, jonka toteutin SurveyMonkey-kyselytutkimuksella. Vastauksia kyselyyn sain 52 kappaletta. Kysymykset ovat liitteenä kaksi.

Kyselytutkimus ei anna tietenkään kattavaa kuvaa siitä, mitä ihmiset yleisesti pitävät loukkaavana, mutta tässäkin tapauksessa se antaa enemmän käsitystä siitä, mikä on huumorin käytön raja.

Kyselytutkimuksen yhteenveto

Vastanneiden keski-ikä oli 30,71 vuotta. Vastajista miehiä oli 59 % ja naisia 41 %.

KUVIO 1. Ketä lyhytelokuva saattaisi loukata

Kuten kuviosta yksi näkyy, melkein puolet vastanneista olivat selkeästi sitä mieltä, että lyhytelokuva voisi loukata ylipainoisia ihmisiä. Vitsissä olikin kyse alentamisesta. Ylipainoinen mies näyttää rauhalliselta ja välinpitämättömältä, näin pönkittäen omaa arvoaan ja luoden itsestään hiukan ylimielisen kuvan. Ylipainoisen miehen vakaa olemus kuitenkin muuttuu loukkauksen avulla sääliittäväksi itkuksi, ja katsoja voi kenties tuntea jonkinlaista myötätuntoa ylipainoista miestä kohtaan.

Esimerkiksi banaaninkuoreen liukastuva mies on hauska vain, jos hänen statuksensa alenee, emmekä tunne sympatiaa häntä kohtaan. (Johnstone 1996, 37.) Vitsissä on selkeästi näkyvissä Bergsonin idean siitä, että tunne tai nimenomaan sympatia vitsin kohdetta kohtaan voi aiheuttaa sen, että vitsi kuolee.

Samalla tavalla on myös painonnostajien ja ”hipsterien” kohdalla. Hipsterillä tarkoitetaan lyhytelokuvassa nähtävää villapaitaan pukeutunutta parrakasta miestä, jolla on isokokoiset silmälasit. Hipsteri esiintyy lyhytelokuvassa tekopyhänä, sillä hän päivittelee nykyaikaa, mutta silti on innoissaan sen tuomasta teknologiasta. Kyseessä on siis ristiriita ja, Bertrand Russellia lainatakseni, hyökkäys tekopyhyttä vastaan.

Painonnostajan kohdalla, hän näkyy eri valossa. Vitsissä on kyse totuttujen ennakkoluulojen ravistelusta. Lihakset kuvastavat voimaa ja maskuliinisuutta. Painonnostajan status alenee, kun käy ilmi, että hän piilottelee naisellista puoltaan lihaksilla.

Vain 17 % vastaajista piti lyhytelokuvaa yleisesti loukkaavana.

KUVIO 2. Lyhytelokuvan loukkaavuuden syyt

Vitsin onnistuakseen on aiheutettava naurua. Kaikilla ihmisillä on erilainen huumorintaju, joka on muokkautunut ympäristön ja ihmisten vaikutusten mukaan. Nauru ei jatku rajattomasti eikä vitsi kohtaa kaikkien kuulijoidensa huumorintajua. Nauru liikkuu tietyn piirin sisällä ja oli pa piiri miten iso hyvänsä, se on kuitenkin aina yhtä suljettu. (Bergson 1994, 9.)

Lyhytelokuvassa pyrittiin käyttämään huumorin keinona opetusmaisuuksia. Professorin opettaessa loukkaamisen taitoja herää sisimmässä ristiriitassa ja se aiheuttaa hilpeyttä. Jos tämän huumorin keinon näkee kuitenkin liian opetusmaisena tai vakavana, hilpeys katoaa. Ketäänhän ei saisi loukata tai kehottaa loukkaamaan toista.

Niin vilpittömänä kuin naurua pidetäänkin, siihen kätkeytyy aina ajatus liitosta, sanoisinpa melkein rikostoveruudesta, muiden – todellisten tai kuviteltujen – naurajien kanssa. Onhan jo monta kertaa todettu, että katsoja nauraa teatterissa sitä enemmän, mitä täydempi sali on. (Bergson 1994, 10.)

Lyhytelokuva sisälsi myös syitä, miksi loukkaaminen on oikein. Tällä pyrittiinkin löytämään se vakavuus, jonka haastamisen yleisö voisi hyväksyä ja sen kautta vitsi, joka aiheuttaa naurua.

KUVIO 3. Lyhytelokuvan loukkaamattomuuden syyt

Kuvio kolme osoittaa, että iso tekijä siinä, että lyhytelokuvaa ei pidetty loukkaavana oli se, että vastaajien mielestä lyhytelokuva oli selkeästi huumoria. Huumorin rajaa määrittää siis myös se pidetäänkö sitä yleisesti huumorina. Bergsonin mukaan komiikka onnistuakseen täysin vaatii älyjen yhteyttä.

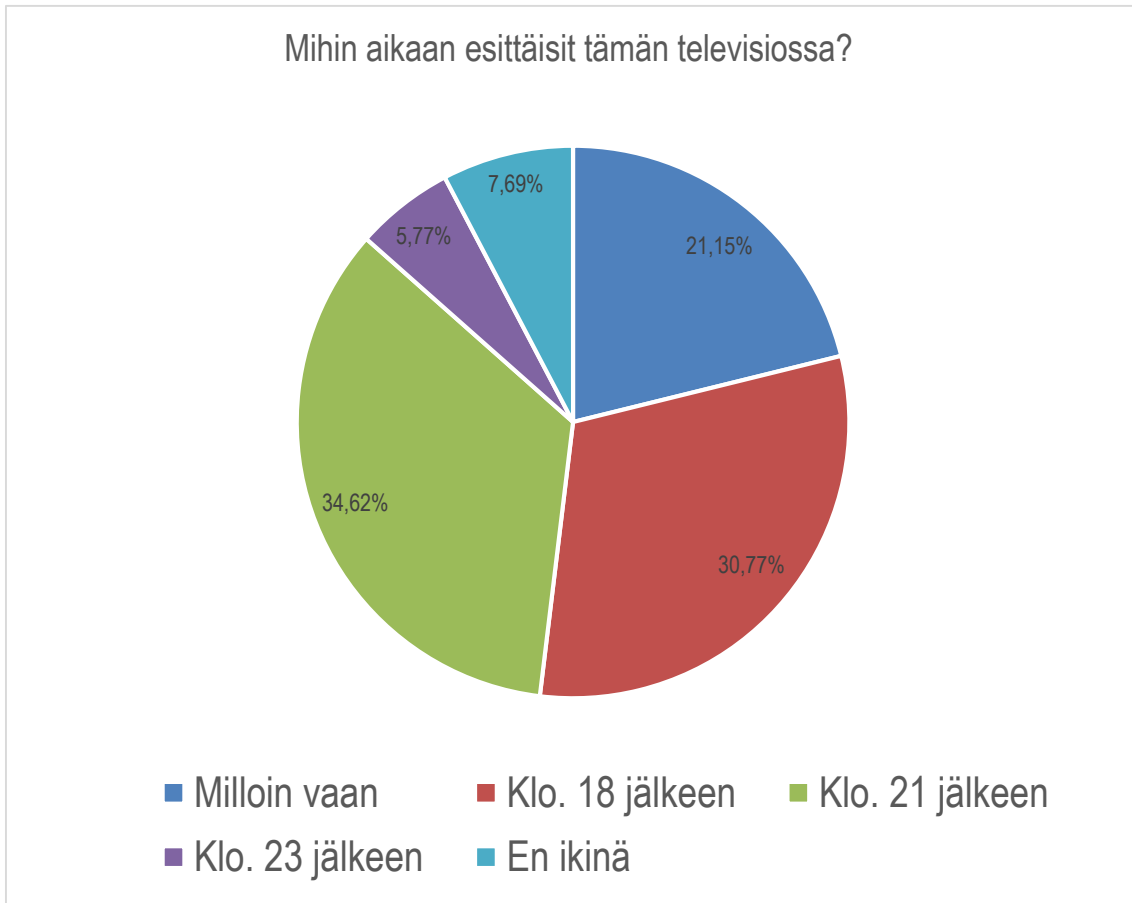
Monet draamat kääntyvät komedioiksi. Riittää, että suljemme korvamme musiikilta tanssisalissa ja heti tanssijat alkavat näyttää silmissämme huvittavilta.” (Bergson 1994, 9.)

Onnistuakseen huumorin on siis oltava katsojansa mielestä hauskaa. Lyhytelokuvassa tätä tukee se, että siinä esiintyvät selkeästi fiktiiviset hahmot. Se helpottaa tunteen ja sympatian jättämistä pois. On täysin oletettavaa myös se, että nykyaikana on valtava määrä viihdettä, mediaa ja vitsejä, jotka ovat täynnä loukkaavaa huumoria eikä tällainen loukkaaminen, mitä lyhytelokuvassa esitettiin, ole suinkaan sieltä pahimmasta päästä.

TAULUKKO 1. Lyhytelokuvan esitysmmedian vaikutus loukkaavuuteen

	Kyllä–	Ei–	Vastauksia
Televisiossa (esim.: Mtv3, Nelonen, SubTv jne.)	23 % (12)	76 % (39)	51
Televisiossa (Yle)	28 % (14)	72 % (36)	50
Radiossa	31 % (16)	67 % (35)	51
Uutislehdessä	38 % (19)	62 % (31)	50
Viihdelehdessä	14 % (7)	86 % (43)	50
Julkisella paikalla	28 % (14)	71 % (35)	49
Teatterissa	18 % (9)	82 % (42)	51

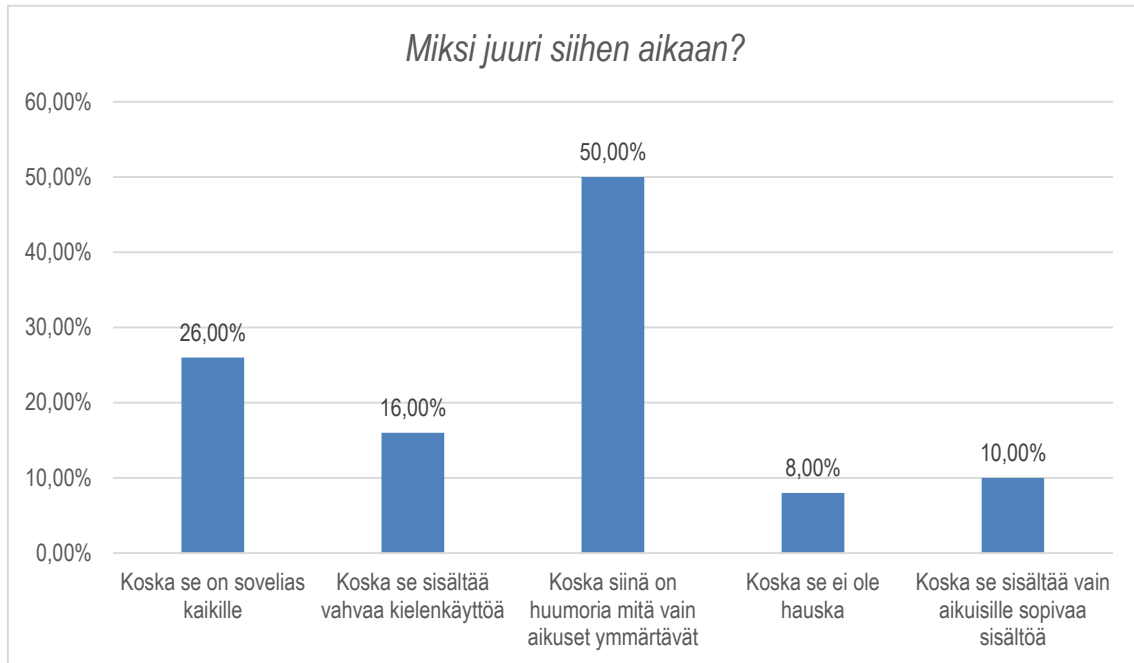
Taulukko yksi osoittaa, että vastaajista noin 1/4 piti lyhytelokuvaa loukkaavampana, jos se tai sen tapainen esitettäisiin televisiossa. Loukkaavuuden määrä kasvoi hiukan, jos se esitettäisiin radiossa tai julkisella paikalla. Uutislehdessä esitettynä lyhytelokuvaa tai sen tapaista pitäisi loukkaavana melkein 40 %. Loukkaavuuden määrä kasvaa sitä mukaan mitä vakavammin otettavasta mediasta on kyse.

KUVIO 4. Vastanneiden mielipide lyhytelokuvan esitysajasta

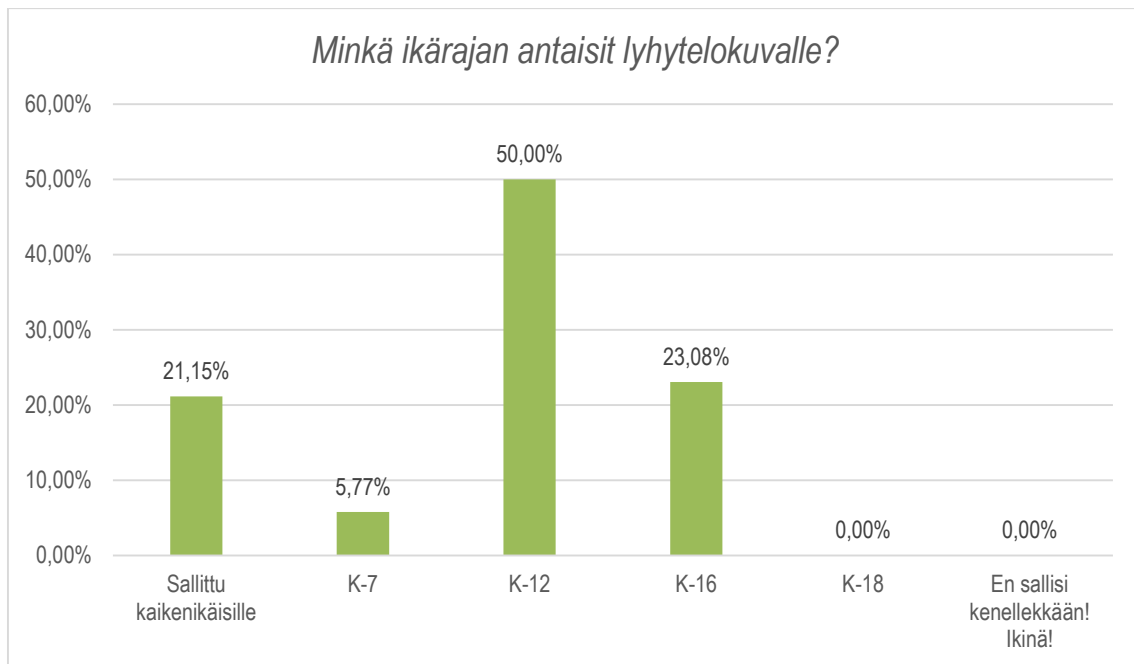
Televisioyhtiöiden välinen sopimus määrittelee, mihin aikaan mitäkin ohjelmia saa televisiossa esittää. Kaikille sallittuja, yli 7-vuotiaille sallittuja ja yli 12-vuotiaille sallittuja ohjelmia voidaan esittää mihin vuorokauden aikaan tahansa. Yli 16-vuotiaille sallittuja ohjelmia voidaan esittää kello 21: jälkeen ja yli 18-vuotiaille sallittuja ohjelmia kello 23:n jälkeen. Ikärajat määräytyvät sen mukaan, miten paljon ohjelma sisältää väkivaltaa, seksuaalisista sisältöä, ahdistusta lisäävää sisältöä ja käytetäänkö siinä päihteitä. (Ikärajat 2014, viitattu 2.5.2015.)

Kuvio neljä näyttää, että vastaajien mukaan lyhytelokuvalle paras esitysaika olisi joko kello 18:n jälkeen tai kello 21:n jälkeen. Noin 1/5 on kuitenkin sitä mieltä että lyhytelokuvan voisi esittää mihin vuorokauden aikaan tahansa.

KUVIO 5. Lyhytelokuvan esitysaikan syyt

Puolet vastaajista on sitä mieltä, että lyhytelokuvalle myöhäinen esitysaika on parempi, koska se sisältää sellaista huumoria, mitä lapset eivät ymmärrä. 1/4 vastaajasta on sitä mieltä, että lyhytelokuva soveltuu kaikille, kuten näemme kuviosta viisi.

KUVIO 6. Vastanneiden mielipide lyhytelokuvan ikärajaista

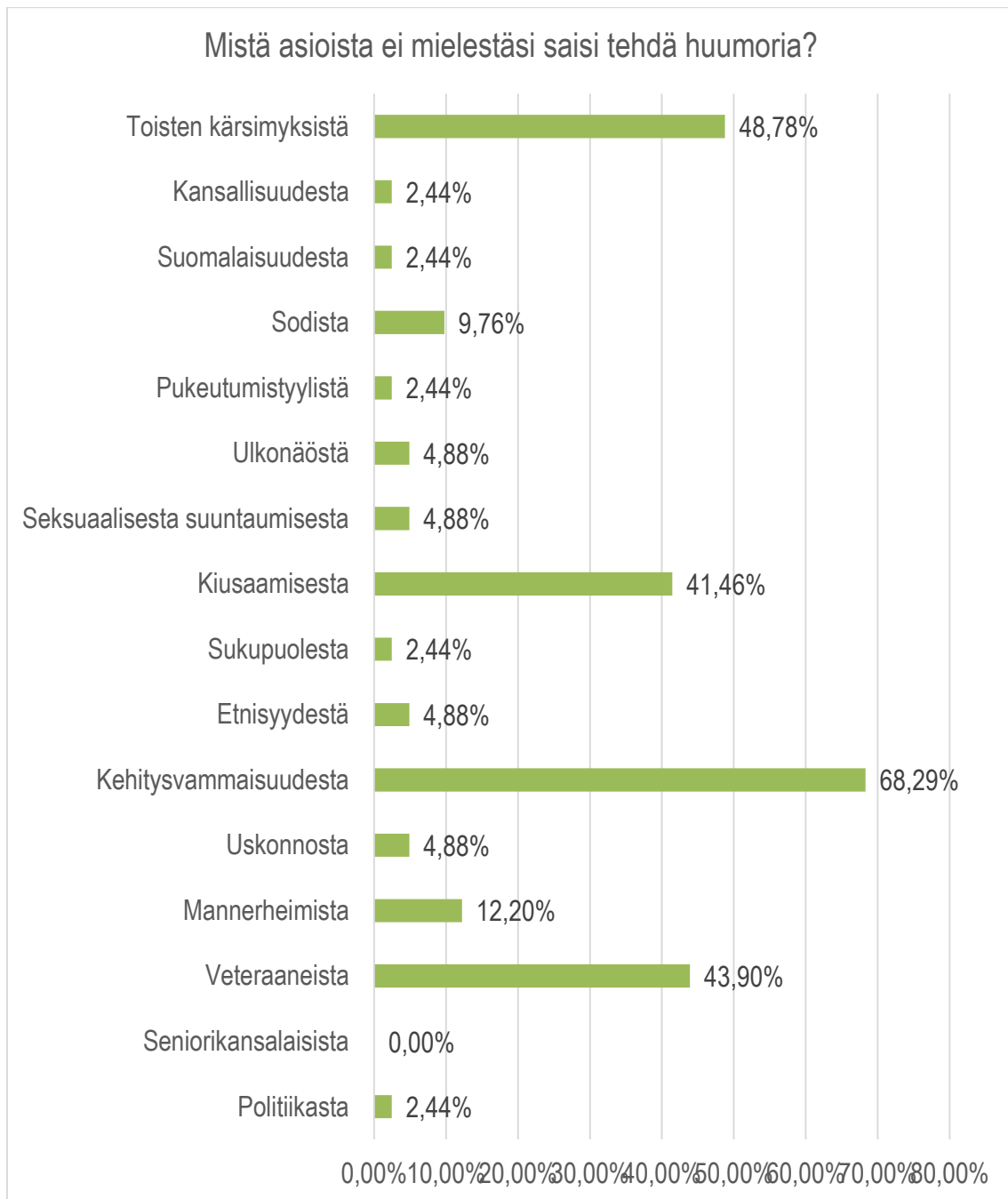
Kuviosta kuusi näemme, että 21 % vastaajista sallisi lyhytelokuvan kaikenikäisille. Jopa puolet on sitä mieltä, että lyhytelokuvan suositusikä olisi yli 12-vuotiaille. Lyhytelokuva sisältää vahvaa kielenkäyttöä, kuten viittauksen miehen sukupuolielimeen ja viittauksen seksuaalisesta kanssakäymisestä. Se sisältää myös väkivaltaisen tilanteen, jossa mies lyö toista miestä avokämmenellä naamaan.

Kansallisen audiovisuaalisen instituutin mediakasvatus- ja kuvaohjelmayksikön ikärajakriteerien mukaan ohjelma saa K-12 –luokituksen, jos se sisältää jotakin seuraavista:

- Ohjelmassa esiintyvä väkivalta ei ole erityisen yksityiskohtaista, eikä se kohdistu erityisen yksityiskohtaisesti lapsiin, eläimiin tai lapsi-päähenkilön perheenjäseniin.
- Ohjelma sisältää väkivaltaa joka on epärealistisessa, etäännytyssä yhteydessä esitettyä.
- Ohjelma viittaa seksuaaliseen väkivaltaan.
- Ohjelmassa on yksi tai useampia peiteltyjä seksikohtauksia tai runsaasti selkeitä seksiviitteitä.
- Yksittäinen avoin, mutta yksityiskohdiltaan peitelty seksikohtaus.
- Melko voimakasta ahdistusta aiheuttavaa sisältöä.
- Ohjelmassa esiintyy ihmisiin tai eläimiin kohdistuvaa lyhytkestoista tai ei-hallitsevaa väkivallan tai kuoleman uhkaa tai kaltoin kohtelun tai psyykkisen kärsimyksen kuvausta.

- Menetysten, esimerkiksi perheenjäsenten sairauden tai kuoleman, voimakkaan surun, sekavuustilan tai itsemurhan kuvauksia
- Ohjelma aiheuttaa ahdistusta luonnonmullistusten, onnettomuuksien, katastrofien tai konfliktien ja niihin kytkeytyvän kuolemanuhan tai uhrien kuvauksia.
- Ohjelmassa on voimakkaita, äkillisiä ja yllättäviä ahdistusta, pelkoa tai kauhua herättäviä ääni- ja kuvatehosteita tai pitkäkestoista piinaavaa uhkaa tai yliluonnolliseen liittyvää melko voimakasta ahdistavuutta.
- Ohjelmassa on yksittäisiä realistisia ja yksityiskohtaisia kuvauksia silpoutuneista, pahoin vahingoittuneista tai mädäntyneistä ruumiista tai väkivallan uhreista.
- Ohjelma sisältää aitoa, itseä tai muita vahingoittavaa käyttäytymistä.
- Huumeiden ei-hallitsevaa käyttöä tai alaikäisten alkoholin käyttöä.
- Ohjelma sisältää huumeiden viitteellistä tai vähäistä käyttöä tai alaikäisten korostettua ja ihannoivaa tai ongelmattonta alkoholin käyttöä. (Ikärajakriteerit 2014, viitattu 5.5.2015)

Jos kaikki nämä ikärajakriteerit täytyisivät, kuulostaa sellainen ohjelma jo aika rankalta, mutta on otettava huomioon, että yksikin näistä syistä riittää siihen, että ohjelma saa K-12 luokituksen. Kun miettii lyhytelokuvassa esiintyvän vahvan kielenkäytön ja lievän väkivallan, puolet vastaajista olivat kutakuinkin samaa mieltä ikärajakriteerien kanssa, kuten kuviossa kuusi näkyy.

KUVIO 7. Vastanneiden mielipide asioista, mistä ei saisi tehdä huumoria

Viimeisen kysymyksen ideana oli löytää ne asiat, joille ihmiset voivat nauraa ja mikä huumori on sellaista, joka tuomitaan. Kyselyssä selkeästi nousi esiin neljä aihetta, jota ihmiset pitävät huumorin käytölle selvästi sopimattomana alustana. Kehitysvammaisuus, toisten kärsimys, veteraanit ja kiusaaminen ovat niin sanotusti vitsille vaarallista vyöhykettä. Löytääkseni näkökulmia huumorin käytön rajalle, tarkastelen jokaista aihetta erikseen.

Kehitysvammaisten tukiliitto ry:n mukaan, kehitysvamma on vamma ymmärtämis- ja käsityskyvyn alueella. Kehitysvamma ei ole sairaus vaan se on vaurio tai vamma, joka haittaa jokapäiväistä selviytymistä. Suomessa on arviolta noin 40 000 ihmistä, joilla on kehitysvamma. Kehitysvamman asteet vaihtelevat vaikeasta vammasta lievään oppimisvaikeuteen. Jotta kehitysvammaiset ihmiset voisivat elää tasa-arvoisina jäseninä yhteiskunnassa, he tarvitsevat tukea, ohjausta ja palveluita. Uusien asioiden oppiminen ja käsitteellinen ajattelu ovat kehitysvammaisille ihmisille vaikeampia kuin muille. Kuitenkin kehitysvammaiset ihmiset oppivat monia asioita samalla tavalla kuin muut. (Kehitysvammaistentukiliitto ry 2014, viitattu 25.5.2015.)

Loukkaava huumori on usein silloin, kun se kohtelee väärin jotakin meille tärkeää, moraalisesti korkeatasoista tai pyhää kohdetta. Kehitysvammaisuuden kohdalla onkin kyse omasta suhtautumisestamme asiaan. Jos ryhmässä on yhteiset moraaliset arvot, on täysin luontevaa että koko ryhmä loukkaantuu. Loukkaava huumori on yleensä arvostelua tai pilkan tekoa mutta kehitysvammaisuus ei sovi arvostelun kohteeksi, sillä sen kanssa synnyttään ja eletään. Kyselyn vastausten perusteella kehitysvammaisuuden pilkkaaminen onkin selkeästi moraalisesti väärin, koska huumorilla voidaan pyrkiä loukkaamaan ja tämä herättää empatian tunteita. Niin kuin Bergson edellä mainitsi, vitsin luontainen olotila on välinpitämättömyys, ja tunne on vitsille kuolemaksi.

Toisten kärsimys nousi kyselyssä toiseksi aiheeksi, josta ei tulisi tehdä huumoria. Vitsailu toisten kärsimyksestä vähättelee toisen ihmisen kärsimyksen suuruutta. Toisten kärsimyksestä vitsailua hyväksytään vain, jos katsotaan sen yleisesti olevan vähäpätöistä. Esimerkkinä voidaan ajatella teini-ikäistä, joka kokee hänelle annetut askareet tai vanhempien kanssa elämisen suurena kärsimyksenä. Tämä ylitsevuotava draama näyttäytyy meille jo mittasuhteissaan huvittavana, mutta kärsimyksen kokijalle se on kaukana hilpeästä.

Eri tavoin suhtaudutaan kuitenkin vakavaan kärsimykseen. Sellaisiin tunnekuohuihin, joihin voidaan samaistua. Läheisen kuolema, katastrofi ja muun samantapainen muistuttaa meitä siitä, että se voi tapahtua kenelle tahansa. Tässäkin tapauksessa tunnemme siis sympatiaa kärsimyksen kokijaa kohtaan.

Veteraanien kohdalla voi olla kyse kunnioituksesta. Kaikille on peruskoulusta lähtien opetettu, kuinka sotiemme veteraanit puolustivat tätä maata. Kunnioitus on jonkin pitämistä arvokkaana ja

kun jotakin, mitä pidetään tärkeänä, ei arvosteta sen arvon mukaisesti, loukkaannutaan. Jos ei kunnioitettaisi veteraaneja, ei heihin kohdistuvaa vitsailua olisi loukkaavaa.

Neljänneksi aiheeksi, mistä ei tulisi tehdä huumoria, nousi kiusaaminen. Kiusaamisen ehkäiseminen on ollut puheenaiheena jo pitkään, ja kiusaamisen ongelmia on nostettu ihmisten tietoisuuteen. Kiusaamisen ja toisen kustannuksella tehdyn vitsin raja on häilyvä. Voidaan kuitenkin pitää toisen kustannuksella vitsailua kiusaamisena, kun se aiheuttaa mielihäilyä vitsailun kohteelle. Kiusaamisesta huumorin tekeminen voi asettaa kiusaamisen naurunalaiseksi, mutta tästäkään aiheesta ei löydy moraalista hyväksyntää kiusaamisen vähättelylle. Mutta mielestäni jos tekisimmekin huumoria kiusaamisesta siten, että kiusaajat asettuisivat naurunalaiseksi, on kyseessä jo selkeästi hyväksytympi huumorin lähde.

Jokaisessa kohdassa on merkkejä Freudin tarkoittamista tendensseistä ja siitä, millä tavalla koemme vitsin kohdetta kohtaan. Vitsin vastaanottajan reaktioista löytyy se sosiaalinen ilmiö, mitä kulloinkin pidämme pyhänä, arvostamme tai kunnioitamme. Vitsin vastaanottoon vaikuttaa suuresti tunne, sympatia ja tärkeät asiat. Jokaisen ihmisen kohdalla on tietenkin suuria eroja kuinka vakavasti he ottavat minkäkin aiheen, sillä jokainen on erilainen mutta kuitenkin niin samanlainen että toistuvasti löydämme yhteisen naurun piirin ja kykenemme huvittumaan samoista asioista. Itseironia on enemmän sallittua, sillä siinä sekä vitsin tekijä että kohde ovat sama henkilö.

6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielman tarkoituksena oli löytää näkökulmia yhteiskunnallisesti hyväksytyyn huumorin rajoihin ja tutkia näiden rajojen rikkoutumista, sekä selkeyttää huumorin käyttöä ja antaa apua komiikan tekijöille. Selkeänä aiheena nousi myös esiin se, että huumori ei missään tapauksessa ole helppo laji. Se monimuotoisuudessaan on ollut ja varmasti tulee olemaan monen tutkielman aihe.

Sananvapauden mitta on mielestäni se, että saat sanoa, julkaista ja olla sitä mieltä, mitä itse haluat. Suomessa tasa-arvoisuus ja sananvapaus on taattu lailla. En lähde tässä sen enempää spekuloidaan tai ottamaan kantaa siihen, käykö tämä toteen kaikessa tai kaikkialla, kunhan tiedetään, että näin sen on tarkoitus olla. Lailla, säädöksillä, neuvostoilla ja suuntaviivoilla pyritään pitämään asiat kuitenkin hallinnassa ja vaikka ne eivät olekaan tarkoitettu suoranaisesti huumorin käytölle, asettavat ne silti rajoituksia. Tarkoitus on suojella niitä, jotka eivät välttämättä siihen itse pysty ja antamaan kaikille tasavertaisen kohtelun. Täällä säädösten ja pykälien luvatussa maassa voidaan sanoa mitä tahdotaan, mutta jokainen meistä on vastuussa sanoista itse ja vastataan sanojen seurauksista.

Huumorin voima voi kuitenkin olla jopa musertava, se kykenee muokkaamaan mielipiteitä ja aiheuttamaan vahinkoa. On tärkeää huomata se, että laki asettaa sellaiset rajat, joiden rikkominen voi pahimmassa tapauksessa tuottaa vahinkoa jollekin toiselle. Neuvostot asettavat mielestään eettisesti paheksuttavat asiat kansalle nähtäviksi, ja kansalaiset päättävät, loukkaantuvatko he vai eivät.

Huumorin rajoja tutkittaessa huomataan, että huumori ilman rajoja olisi kyllästyttävää. Rajat tekevät huumorista jännittävää. Maailma, jossa kenestäkään tai mistään ei saisi tehdä huumoria, koska se loukkaa jotakuta, olisi karmea maailma. Huumorin käyttö antaa mahdollisuuden rikkoa sosiaalisia normeja, arvostella valtaapitäviä ja purkaa tunteita.

Monissa tapauksissa kun käsitellään huumorin loukkaavuutta, huomataan suvaitsemattomuuden tekevän vitsistä pilkan ja aiheuttavan huumorille ei haluttuja piirteitä. Yhteiskunnan kehittyvän suvaitsevammiksi, voidaan huomata sen muokkaavan myös huumorin käyttöämme. Ennen pilkalliset ja alentavat herjaukset toisen sukupuolta, etnisyyttä tai seksuaalista suuntausta kohtaan saatettiin hyväksyä – ne tehtiin vihassa, inhossa tai ylemmyyden tunteessa. Tasa-arvon vielä

kehittyessä huumorin rajat jopa kaventuivat, kunnes yhteiskunta kykenee sellaiseen suvaitsevaisuuden asteeseen, että itse suvaitsemattomuudesta tulee vitsi.

Valaistakseni tätä ajatusta kerron esimerkin kahdesta miehestä, jotka ovat kansallisuudeltaan ja etnisyydeltään erilaisia. Toisen tuntemisen alkutaipaleella kerrottaessa tarinoita kotimaasta, pyritään vaivalloisesti miettimään mitä sanoa, ettei vahingossakaan loukkaisi toista tai aiheuttaisi mielipahaa. Kumpikin on kuullut hauskoja vitsejä, kummallakin on omat ennakkoluulonsa. Kaveruuden kehittyessä voidaan vitsailla jo toisen kansallisuudesta, kertoa kuulemiaan latteuksia ja kliseitä ja nauraa yhdessä niille. Ystävyyden syventyessä voidaan vitsailla jo toisen etnisyydestä, kertoa ronskeimmatkin jutut ja yhdessä nauraa muiden kauhistellessa vieressä. Kumpikin tietää, että toinen ei halua toiselle mitään pahaa, vaan he käyttävät huumoria pilkatakseen omia ennakkoluulojaan ja kirkastaessaan suvaitsemattomuuden langettamaa varjoa. Ne voivat olla samoja vitsejä ja huulenheittoja kuin ennenkin, mutta tässä tapauksessa ne tehdään vapautuneesti ja iloisesti. Eikö tämä olisikin huumorin ideaali?

Voimme nauraa monenlaisille asioille, jotkut täysin harmittomia, joissakin piilee tietynlainen tendenssi. Huumorin raja rikotaan epäonnistuneesti, jos vitsi on ensinnäkin alentava tai herjaava, ja toiseksi, jos vastaanottajalla on jonkinlainen tunneside vitsin kohdetta kohtaan. Kuitenkin suuri osa kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä, että kaikesta saa tehdä huumoria, jos se tehdään hyvällä maulla. Eli jos vitsi tuo esille jonkin sellaisen asian, jonka haastamisen vastaanottaja hyväksyy. Huumorintaju on huumorin rajan rikkomisessa myös huomioon otettava asia. Hyvin harvoin vitsi on sellainen, että se huvittaa kaikkia. Jos huumori pyrkisi aina olemaan korrektia eikä se rikkoisi rajoja, elettäisiin hyvin harmaassa maailmassa.

Huumorin kuuluukin aiheuttaa tunteita. Nauru ei aina tule yksin: monesti sen mukana voi tulla skaala erilaisia tuntemuksia – häpeän tunne siitä, että nauraa jollekin vitsille, ylemmyyden tunne siitä että toinen tekee jotain huvittavaa, ärsyyntyneisyys tai jopa viha loukatuksi tulemisesta. Huumorin käyttöä voi kutsua älykkyydeksi tai huumorintajuksi, mutta emme me välttämättä tiedä, milloin tulee nauraa – me tunnemme sen. Huumori auttaa jaksamaan, pitää järjissään ja on osana rakentamassa sitä, mitä me kutsumme ihmiskunnaksi.

Huumori aiheuttaa usein naurua. Nauru vapauttaa, se siirtyy vierustoverilta toiselle ja leviää tilassa tartuttaen jokaisen, joka sille altistuu. Huumori ja nauru luovat sosiaalisia suhteita mutta toisinaan onnistuvat myös rikkomaan niitä. Huumoria voidaan pitää lämpimänä halauksena, joka lohduttaa, mutta pahimmassa tapauksessa se on ase, jota ei pelätä käyttää. Se, joka huumorin tielle käy, saa kaiken toivon heittää. Mikään ei ole sille pyhää, ja loppujen lopuksi, tavalla tai toisella, se voittaa aina.

LÄHTEET

Alho, O. 1988. Hulluuden puolustus ja muita kirjoituksia naurun historiasta. Helsinki: WSOY.

Aristoteles 1997. Runousoppi. Suom. Hohti, P. Helsinki: Gaudeamus.

Bergson H. 1994. Nauru. Tutkimus komiikan merkityksestä. Suom. Sanna Isto ja Marko Pasanen. Helsinki: Loki-Kirjat. Alkuperäisjulkaisu 1900.

Freud, Sigmund 1983. Vitsi ja sen yhteys piilotajuntaan. Helsinki: WSOY.

Garrick, Jacqueline 2006. The Humor of Trauma Survivors: Its Application in a Therapeutic Milieu. Garrick, Jacqueline & Williams, Mary Beth (toim.): Trauma Treatment Techniques: Innovative Trends. 169–183. Binghamton: Haworth Press.

Hallituksen esitys HE 239/1997.

Ikärajakriteerit 2015. Viitattu: 5.5.2015, <http://www.ikarajat.fi/kriteerit.pdf>.

Johnstone K. 1996: Impro, Improvisoinnista iloa elämään ja esiintymiseen. Suom. Routarinne S. 3. muuttumaton painos. Helsinki Helsinki University Press.

Journalistin ohjeet 2014, Viitattu: 23.3.2015,
<http://www.journalistiliitto.fi/pelisaannot/journalistin-ohjeet/>.

Julkisen sanan neuvoston perussopimus 2014. Viitattu: 23.4.2015,
<http://www.jsn.fi/jsn/jsn-n-perussopimus/>.

Kansallinen audiovisuaalinen instituutti 2015. Viitattu 3.1.2015,
<https://kavi.fi/fi/kansallinen-audiovisuaalinen-instituutti/mediakasvatus-ja-kuvaohjelmayksikko>.

Kehitysvammaistentukiliitto ry 2014. Viitattu 25.5.2015, <http://www.kvtl.fi/fi/kehitysvamma->

Kerkkänen, P. 1997. Huumorintajun ja työsuorituksen välisistä yhteyksistä poliisipäälylystön työssä. Helsinki: Edita.

Kinnunen, A. 1972. Huumori. Teoksessa M. Envall, A. Kinnunen & Y. Sepänmaa (toim.) Estetiikan kenttä, 195–216. Helsinki: WSOY.

Kinnunen, A. 1994. Huumorin ja koomisen keskeneräinen kysymys. Helsinki: WSOY.

Knuutila, S. 1992. Kansanhuumorin mieli. Kaskut maailmankuvan aineksena. Jyväskylä: Gummerus.

Kuiper, N. A. & Martin, R. A. 1998. Is sense of humor a positive personality characteristic? Teoksessa W. Ruch (toim.) The sense of humor: explorations of a personality characteristic. 159–178, Sarjassa Humor research, 3. Berlin: Mouton de Gruyter,

Mainonnan eettisen neuvoston säännöt 2014, Viitattu 25.4.2015, <http://kauppakamari.fi/lautakunnat/men/saannot/>.

Mediakasvatus- ja kuvaohjelmayksikkö 2014. Viitattu: 28.4.2015, <https://kavi.fi/fi/kansallinen-audiovisuaalinen-instituutti/mediakasvatus-ja-kuvaohjelmayksikko>.

Morreal, J. 1987. (toim.) The philosophy of laughter and humor. Albany: State University of New York Press.

Perustuslaki 11.6.1999/731.

Platon 1999. Teokset. Kuudes osa. Suom. Itkonen-Kaila, Marja. Helsinki: Otava.

Platon 1999 Valtio, suom. Marja Itkonen-Kaila, Teokset IV, Helsinki: Otava.

Rikoslaki 19.12.1889/39.

Russell, B. 1996. Länsimaisen filosofian historia poliittisten ja sosiaalisten olosuhteiden yhteydessä varhaisimmista ajoista nykyaikaan asti. 1. osa. Vanhan ajan filosofia. Katolinen filosofia. (History of Western Philosophy and its Connection with Political and Social Circumstances from the Earliest Times to the Present Day, 1946). Suom. J. A. Hollo. Helsinki: WSOY.

Suomi.fi 2015. Tiedotusvälineiden valvonta ja yksilön oikeudet. Viitattu 3.1.2015, https://www.suomi.fi/suomifi/suomi/palvelut_aiheittain/kulttuuri_ja_viestinta/viestinta/tiedotusvalineiden_valvonta_ja_yksilon_oikeudet/.

Viljakainen M, 2014. Kunnianloukkajuttuja vireille yhä herkemmin mutta yhä useampi jää kesken. Aamulehti 26.2.2014. Viitattu 25.5.2015, <http://www.aamulehti.fi/Kotimaa/1194878958355/artikkeli/kunnianloukkajuttuja+vireille+yha+herkemmin+mutta+yha+useampi+jaa+kesken.html>.

IDIOTS GUIDE TO INSULTING PEOPLE – KÄSIKIRJOITUS

INT. CLASSROOM/STUDIO - DAY

A professor is ready to start the class on a classroom.

PROFESSOR

Oh! Hello. And welcome to lecture 1.0.1 in human studies.

Camera is following him when he is walking around.

PROFESSOR

Today we are going to talk about how to offend people. Let's call it a guide to insulting people. Professor comes to a whiteboard that is already written

GUIDE TO INSULTING PEOPLE 1.0.1

PROFESSOR

In history there have been a lot of GREAT insulters, even Insults that have changed the course of history. When unconcerned with being diplomatically correct, politicians spew the best insults of all time. For example such was the case between the 18th century political rivals, John Montagu and John Wilkes.

Professor walks up to pictures of Montagu and Wilkes

PROFESSOR

During one of their verbal sparring matches, Montagu spat at Wilkes and said, "Upon my soul, Wilkes, I don't know whether you'll die upon the gallows, or of syphilis." Wilkes retorted, "That will depend, my Lord, on whether I embrace your principles, or your mistress."

But enough about history...

Professor walks away from the pictures.

PROFESSOR

The main question that we will deal with in this course is: why? ... Why do humans insult and why it is important in our social behavior

There may be a lot of reasons... First of all you can make yourself feel better by insulting. By focusing your observation from yourself and important things, try focusing on the flaws of others. This way you take the blame and self pity away from yourself and focus on the next passing stranger that you encounter.

Second of all... There's a certain hierarchy in nature.

Sometimes somebody shakes the balance of nature and is thinking too much of himself. And in that moment you know what to do. You have to restore the balance. If you are not successful and you have not born to be a hero... you can always think about the first reason.

Professor goes near a guy and places his hand on the guys shoulder.

PROFESSOR

When insulting people, the first thing you have to know is the do's and do not's of insulting. Young Jeremy will show us how.

Jeremy and the professor exit the scene.

INT. Hallway- DAY

Professor is walking in front and Jeremy is on the background following him.

PROFESSOR

Lesson number 1.

The first degree of insulting is noticing people's behavior, and insulting them, if they do a mistake.

But this way of insulting is a great way to take the pressure off from your own errors and you can effectly concentrate on other peoples mistakes.

INT. School - DAY

Professor is walking in the hallway with Jeremy on the background, when he meets a group of people, all dressed in different ways.

PROFESSOR

Lesson number 1.

First degree of insulting people is to insult what they wear.

In this way of insulting it is also necessary to monitor people, but it is easier and you don't have to wait to people to do something, you just have to notice what they wear. Try concentrating your power as an insulter to the persons that are trying to make an argument with what they are wearing.

Camera showing the person Professor is talking about.

Hipster guy reading a magazine.

HIPSTER (v.o)

The modern society is awful... I miss the good old days. Wow! The new iPhone is in stores.

BODY BUILDER (v.o)

My good I am beautiful... Pretty! Pretty! Pretty! I am hiding my feminine side under these hard ass muscles.

BEARDED GUY(v.o)

I'm awesome. I'm Zach Galifianakis of Finland. My beard shows how large my penis is. You have to have balls to grow a beard losers.

Camera comes back to the professor.

PROFESSOR

You see everybody is saying something with what they wear, you just need to observe. Usually this kind of behavior gets a positive endorsement.

But you... you know better. You now know how to use it against them.

Jeremy interrupts him.

JEREMY

Hey. Hey Professor Harry Potter called he wants his glasses back.

PROFESSOR

How to use facts agains...

JEREMY

Keep talking, maybe someday you say something intelligent.

PROFESSOR

Ok... ok... Jeremy that is enough

JEREMY

Well excuse me! I'm trying to do my work here. How would you like if I started to yell down the alley, where you're giving blowjobs to transsexuals?

PROFESSOR

Thank you Jeremy, we got it! Now that is enough.

JEREMY

Your village called, they are missing one idiot.

PROFESSOR

As I was saying you can use facts of people, against them.

INT. LUNCHROOM - DAY

Professor is sitting on a table in the lunchroom.

PROFESSOR

Lesson number 2.

PROFESSOR

Second way of insulting people is their physical appearance, because you can't change that instantly.

Wrong way of insulting in this category is telling people something what they already know. While it can be effective for couple of minutes, what we are trying to do here is scar them for life. So if you go tell them something what everybody already can see.

Camera moves to show Jeremy, who goes to tell a fat man that is eating.

JEREMY

You're fat!

Fat man looks at the insulter with a surprised face. Nods his head and continues eating. Camera moves back to the professor.

PROFESSOR

Is stating the obvious.

People have normally already accepted physical things about themselves what they can't change right away.

Camera moves back to Jeremy and the fat man.

JEREMY

Your mom's so fat, that I took a photo of her last Christmas, and guess what, it's still printing.

Fat man slaps Jeremy in the face. Jeremy falls to the ground. Camera moves back to the professor.

PROFESSOR

The right way is to pick something people are most scared of in their appearance... With guys you have to influence in his masculinity... in his manliness.

Camera moves back to Jeremy.

JEREMY

Have you ever tried working out! Your tits are hanging out of your bra.

Fat guy starts crying.

INT. STUDIO – DAY

PROFESSOR

Lesson number 3.

It is easy to notice other people's lack of knowledge. In the society that we are living all the machines do thinking for us. Have you heard about the woman who drove off the pier because a navigator led in that direction?

All the machines do the more demanding jobs for us, and only thing left for you to do is complain about it. You don't have to use your intelligence anymore. And computers you use, but you use them to express that stupidity within you. OMG, LOL, YOLO.

This is one of the hardest forms of insulting. And it may be that while you understand this insult, rest of the world is thinking "How did the last gossip girl episode end."

After using the third degree of insulting a person who is insulted with a technique this intelligent, will open his jaws and spurt out something like "Yo MAMA was"

But don't worry. They will go home and Google what you actually meant by that. Then open social media and complain about how hard their life is. And how all the people are assholes and don't appreciate their great potential.

It is a bit hard to show an example of fourth degree insult, because there is so many ways and levels to do that. One of the ways is going to internet and commenting on every grammar errors and formulate.

Second way is to write your insults on a papers opinion pages, but that's quite like sending a text to text messages page complaining about dog's excrement on your front lawn. Nobody reads those and if you read them, there must be something wrong with you.

But one the ways, and my favorite, is to make audio visually interesting video and share it.

Professor takes of his classes and walks away.

Fade to black.

End.

IDIOOTINOPAS IHMISTEN LOUKKAAMISEEN –VIDEON TUTKIELMAOSA

KYSYMYKSET

LIITE 2

Idiootin Opas Ihmisten Loukkaamiseen -videon tutkielmaosa

Kiitos että vastaat kysymyksiin!

1. Syntymäpäiväsi?

Date / Time   PP   KK   VVVV
 / /

2. Sukupuoli?

- Mies
 Nainen

3. Ketä mielestäsi lyhytelokuva saattaisi loukata? (Valitse yksi tai useampi vaihtoehto)

- Seniorikansalaisia (+60 vuotias)
 Aikuisia (35-60 vuotiaat)
 Nuoria-aikeisia (18-35 vuotiaat)
 Nuoria (Alle 18 vuotiaat)
 Ylipainoisia
 Ihmisiä joilla on silmälasit
 Uskonnollisia ihmisiä
 Ihmisiä joilla on parta
 Hipstereitä
 Painonnostajia
 Ihmisiä jotka pukeutuvat huomiota herättävästi
 Professoreita/Opettajia
 Ihmisiä jotka katsovat Gossip Girl -tv sarjaa
 Journalisteja/Mielipidekirjoittajia
 Muu (mikä)

4. Jos pidit lyhytelokuvaa yleisesti loukkaavana? Minkä takia? (Valitse yksi tai useampi vaihtoehto)

- Se ei mielestäni ollut hyvää huumoria!
 Koska siinä haluttiin loukata ihmisiä
 Koska tekotapa oli opetusmainen
 Siinä oli kohtia joista en pitänyt
 Siinä kiusattiin
 Kielenkäyttö oli liian rajua
 Se oli mielestäni rasistinen
 Muu (mikä?)

5. Jos et pitänyt lyhytelokuvaa yleisesti loukkaavana? Minkä takia? (Valitse yksi tai useampi vaihtoehto)

- Se oli mielestäni selkeästi huumoria
- Kyseessä oli fiktiiviset hahmot
- On oikein loukata toisia ihmisiä
- Näin tämän Youtubessa
- Olen nähnyt pahempaa
- Muu (Mikä?)

6. Olisiko mielestäsi lyhytelokuva loukkaavampi jos se (tai sen tapainen) esitettäisiin: (Vastaa Kyllä tai ei joka kohtaan)

	Kyllä	Ei
Televisiossa (esim: Mtv3, Nelonen, SubTV jne.)	☐	☐
Televisiossa (Yle)	☐	☐
Radiossa	☐	☐
Uutislehdessä	☐	☐
Viihdelehdessä	☐	☐
Julkisella paikalla	☐	☐
Teatterissa	☐	☐

7. Mihin aikaan esittäisit tämän televisiossa? (Valitse valikosta yksi vaihtoehdoista)

8. Miksi juuri siihen aikaan? (Valitse yksi tai useampi vaihtoehto)

- Koska se on sovelias kaikille
- Koska se sisältää vahvaa kielenkäyttöä
- Koska siinä on huumoria mitä vain aikuiset ymmärtävät
- Koska se ei ole hauska
- Koska se sisältää vain aikuisille sopivaa sisältöä

Muu

9. Minkä ikärajan antaisit lyhytelokuvalle? (Valitse valikosta yksi vaihtoehdoista)

10. Mistä asioista ei mielestäsi saisi tehdä huumoria? (Valitse yksi tai useampi vaihtoehto)

- Poliitikasta
- Seniorikansalaisista
- Veteraaneista
- Mannerheimista
- Uskonnosta
- Kehitysvammaisuudesta
- Etnisyydestä
- Sukupuolesta
- Kiusaamisesta
- Seksuaalisesta suuntaumisesta
- Ulkonäöstä
- Pukeutumistyylistä
- Sodista
- Suomalaisuudesta
- Kansallisuudesta
- Toisten kärsimyksistä

Muu! Vapaa sana! Terveiset tekijälle!

Lähetä

[Kyselytutkimusten takana on SurveyMonkey](#)
Luo omia kyselytutkimuksia ilmaiseksi verkossa!